

การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษา

กองทุนหมู่บ้านตำโรง หมู่ที่ 9

ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา

นางเยาวมาลย์ แจ่มจัน

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

ปีการศึกษา 2544

นางสาวมาลย์ แจ่มจันทร์ : การประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 : กรณีศึกษากองทุนหมู่บ้านสำโรง หมู่ที่ 9 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง
 จังหวัดนครราชสีมา
 อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ชาญ ฅ ลำปาง

บทคัดย่อ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ มีเนื้อหาเป็นรายงานการประเมิน โครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง : กรณีศึกษาบ้านสำโรง หมู่ 9 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ทำการเก็บข้อมูลระหว่างเดือนกันยายน พ.ศ. 2544 ถึงเดือนกันยายน พ.ศ. 2545

ผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านสำโรงนั้น ได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมิน โดยกองทุนหมู่บ้านสำโรง เกิดจากความร่วมมือของชาวบ้านในหมู่บ้าน และการร่วมแรงร่วมใจบริหารและดำเนินงานของคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งการร่วมมือของสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งในระบบการบริหารจัดการกองทุนของหมู่บ้านสำโรง ได้มีการจัดโครงสร้างของระบบองค์กรอย่างชัดเจน มีการแบ่งหน้าที่การทำงานตามความสามารถและทุกคนมีความรับผิดชอบในการทำงานเป็นอย่างดี สำหรับสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ก็มีการเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง และมีการเปิดโอกาสให้สมาชิกในหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งโดยรวมชาวบ้านในหมู่บ้านสำโรง มีศักยภาพและความเข้มแข็งมากในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านให้สามารถคงอยู่ต่อไปได้ตลอดไป

สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการ
 ปีการศึกษา 2544

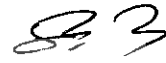
มาลย์ แจ่มจันทร์
 (นางสาวมาลย์ แจ่มจันทร์)
 นักศึกษาระดับบัณฑิตกองทุน

 (รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ชาญ ฅ ลำปาง)
 อาจารย์ที่ปรึกษา

หน้าอนุมัติ

อาจารย์ที่ปรึกษา ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร และคณะกรรมการสอบได้ พิจารณาสารนิพนธ์ฉบับนี้ เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตสาขาการจัดการและการประเมิน โครงการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารีได้

อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ชาญ ณ ลำปาง)

คณะกรรมการสอบ

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร. พงษ์ชาญ ณ ลำปาง)

.....กรรมการ
(อาจารย์วิฑูรวัช โมฬี)

อนุมัติให้รับสารนิพนธ์ฉบับนี้ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาการจัดการและการประเมิน โครงการของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ทรงพร ทาเจริญศักดิ์)

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

- 7 001 2545

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี เนื่องจากความร่วมมือและความกรุณาจากผู้มีพระคุณหลายท่าน ซึ่งผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ บุคคลและกลุ่มบุคคลต่าง ๆ ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษาแนะนำ ช่วยเหลืออย่างดียิ่ง ทั้งในด้านวิชาการ และด้านการดำเนินงานวิจัย ทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง

- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญกมล กลิ่นศรีสุข
- รองศาสตราจารย์ ดร.องค์การ อินทร์มพรรษ์
- อาจารย์ ดร.พัฒนา กิตติอาษา ผู้สอนชุดวิชาการวิจัยชุมชน
- อาจารย์สุรียา สมุทคุปดี ผู้สอนชุดวิชาการวิจัยชุมชน
- รองศาสตราจารย์ ดร.คณิต ไช้มุกด์ ผู้สอนชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา
- รองศาสตราจารย์ ดร.ไท ทิพย์สุวรรณกุล ผู้สอนชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา
- รองศาสตราจารย์ ดร.พงษ์ชาญ ณ ลำปาง อาจารย์ที่ปรึกษา
- นางสาวจันทร์เพ็ญ ประคำแหง ผู้ช่วยอาจารย์ที่ปรึกษา
- นางสาวปาริชาติ สุรบัณฑิตวงศ์ พัฒนากรคำบลจื่อหอ
- นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ประธานกองทุนหมู่บ้าน และคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ที่ให้ข้อมูล และอำนวยความสะดวก และขอกราบขอบพระคุณ ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ พี่ น้อง ในหมู่บ้าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ต่าง ๆ

ท้ายสุดนี้ ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ที่ให้การเลี้ยงดูอบรมและส่งเสริมการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในชีวิต

(นางสาวมาลย์ แจ่มจัน)

บัณฑิตกองทุน

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

กันยายน 2545

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
หน้าอำนวยการ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง-จ
สารบัญแผนภูมิ	ฉ
สารบัญตาราง	ช
บทที่ 1 บทนำ	1
1. ภูมิหลัง	1
2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	1
3. กรอบความคิดทฤษฎี	2
4. วิธีดำเนินการ	2
5. ผลที่คาดว่าจะได้รับการประเมินโครงการ	2
บทที่ 2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ	3
2. ระเบียบต่าง ๆ	5
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	9
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	10
5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	11
6. หลักการประเมินโครงการ แบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model)	12
7. การวิเคราะห์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	13
8. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ	13

	หน้า
บทที่ 3 วิธีการดำเนินการประเมินโครงการ	17
1. วิธีการประเมินโครงการ	17
2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	21
3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน	21
4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ	24
5. การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
6. วิเคราะห์ข้อมูล	28
บทที่ 4 ผลการติดตามการประเมินโครงการ	29
1. ผลการประเมินบริบทชุมชน	29
2. ผลการประเมินโครงการ โดยภาพรวม	46
3. ผลการประเมินผลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้ดู	48
4. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ	48
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	52
- สรุป	52
- อภิปรายผล	53
- ข้อเสนอแนะ	56
บรรณานุกรม	58
ภาคผนวก	59
ประวัติผู้เขียน	167

สารบัญแผนภูมิ

	หน้า
1. แผนภูมิแสดงความคิดพื้นฐานการประเมินของศัพท์เฟลทิม	12
2. แผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของศัพท์เฟลทิม	20
3. แผนภูมิแสดงวิธีเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบ บร.1 - บร.12	26-27

สารบัญตาราง

	หน้า
1. ตารางแสดงเส้นความยากจน สัดส่วนและจำนวนคนจน	30
2. ตารางแสดงจำนวนคนจนมาก จนน้อยและเกือบจน	30
3. ตารางแสดงสัดส่วนคนจนจำแนกตามภูมิภาค	31
4. ตารางแสดงสัดส่วนคนจนจำแนกตามอาชีพ	31
5. ตารางแสดงพื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย	37
6. ตารางแสดงความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดินของภาคต่าง ๆ	37
7. ตารางแสดงสถานการณ์มลพิษทางน้ำ ปี 2539 – 2541	38
8. ตารางแสดงอัตราการเกิดคดี	38
9. ตารางแสดงการกระจายร้อยละของจำนวนหนี้สิน โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือนจำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมและภาคต่าง ๆ พ.ศ. 2542	40
10. ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะของประชากร	43
11. ตารางแสดงจำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำ จำแนกตามแหล่งน้ำ	44
12. ตารางแสดงทำเนียบผู้นำหมู่บ้าน	45
13. ตารางแสดงชื่อคุ่ม หัวหน้าคุ่ม ขอบเขตรับผิดชอบ	45

บทที่ 1

บทนำ

1. ภูมิหลัง

เนื่องจากในปัจจุบันนี้ ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศไทย มีฐานะยากจน และมีอาชีพ เกษตรกรเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งส่งผลให้ภาวะเศรษฐกิจของประเทศไทยโดยรวม ยังไม่ดีขึ้น ดังนั้น รัฐบาลชุด พ.ต.ท. ดร.ทักษิณ ชินวัตร จึงได้มีนโยบายที่จะใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ไขปัญหา เศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรมและให้ได้ผลชัดเจนและรวดเร็ว ด้วยมั่นใจว่าจะช่วยลดความยากจนและนำไปสู่การสร้างงาน สร้างรายได้ให้แก่ประชาชน ได้แก่ กองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง ซึ่งรัฐบาลจะจัดสรรเงินอุดหนุนให้แก่หมู่บ้านหรือชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท ในลักษณะของเงินทุนหมุนเวียน เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุน สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน โดยมีหลักการสำคัญคือ การเสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น ชุมชนจะเป็นผู้กำหนดขนาดและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยคุณค่าและ ภูมิปัญญาของตนเอง มีการเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน มีการเชื่อมโยง และมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาประชาธิปไตยพื้นฐานบนกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ของชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม (หนังสือพิมพ์มติชน : 4 ม.ค. 2545 : 18)

บ้านสำโรง หมู่ที่ 9 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา ได้จัดตั้งกองทุน หมู่บ้านขึ้น และได้รับอนุมัติให้จัดตั้งกองทุนหมู่บ้าน พร้อมทั้งได้รับการโอนเงิน 1 ล้านบาทเข้า กองทุนหมู่บ้านแล้ว ดังนั้น เพื่อให้ทราบว่าโครงการกองทุนหมู่บ้านบ้านสำโรงนี้ จะบรรลุ วัตถุประสงค์ของรัฐบาลที่ตั้งไว้หรือไม่ และจะประสบผลสำเร็จในการบริหารเงินกองทุนเงินล้านนี้ ให้อยู่ยั่งยืนตลอดไปหรือไม่ จึงควรมีการประเมินกองทุนหมู่บ้านและเรียบเรียงรายงานการประเมิน ขึ้น ในรูปของสารนิพนธ์ (Substantive Report) ฉบับนี้

2. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของประชาชนในหมู่บ้านสำโรง รวมทั้ง ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
2. เพื่อศึกษาประโยชน์ที่แท้จริงของเงินกองทุนหมู่บ้าน (1 ล้านบาท) ที่มีต่อประชาชน ในหมู่บ้านสำโรง

3. เพื่อศึกษาศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ สังคมของประชาชนในหมู่บ้าน
ตำโโรง

3. กรอบความคิดทฤษฎี

สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้จัดทำได้นำแนวคิดของ สตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam's CIPP Model) ซึ่งเป็นวิธีการประเมินเชิงระบบ ที่เรียกว่า ชิฟฟ์โมเดล (CIPP Model) มาเป็นกรอบความคิด ดังนี้

C	ย่อมาจาก	Context	คือ	บริบทรายบุคคลและหมู่บ้าน
I	ย่อมาจาก	Input	คือ	ปัจจัยนำเข้า
P	ย่อมาจาก	Process	คือ	กระบวนการ
P	ย่อมาจาก	Product	คือ	ผลผลิต

(หนังสือชุดวิชาการนิพนธ์ : 2545 : 20)

4. วิธีการดำเนินการ

ในการดำเนินการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านของหมู่บ้านตำโโรง ผู้วิจัยได้มีวิธีการดำเนินการดังนี้

1. เก็บรวบรวมข้อมูล
2. วิจัยข้อมูล
3. สรุปข้อมูล

5. ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ

จากการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านบ้านตำโโรง มีผลที่คาดว่าจะได้รับจากการประเมินโครงการ ดังนี้

1. เพื่อให้ทราบถึงความสามารถในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ของประชาชนในหมู่บ้านตำโโรง รวมทั้งวิธีแก้ไขปัญหาดัง ๆ ที่เกิดขึ้น ในการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน
2. เพื่อให้ทราบว่าเงินกองทุนหมู่บ้านนั้น สามารถสร้างงาน สร้างรายได้ ลดรายจ่าย บรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน และเป็นแหล่งเงินทุนให้กับประชาชนในหมู่บ้านตำโโรง
3. เพื่อให้ทราบว่าประชาชนในหมู่บ้านตำโโรงมีเข้มแข็งมากน้อยเพียงใด กับการรวมกลุ่มกันของคนในหมู่บ้าน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพของคนในหมู่บ้าน

บทที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้จัดทำสารนิพนธ์ ได้นำหลักวิชาต่าง ๆ มาใช้ ซึ่งได้ประมวลจากแนวคิดหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและข้อมูลอื่น ๆ เพื่อแสดงว่าหลักวิชาที่นำมาใช้ในการประเมินครั้งนี้มีความถูกต้อง และมีความสมเหตุสมผลในทางวิชาการ ซึ่งหลักวิชาด้านเนื้อหาสาระและประเด็นเทคนิคการประเมินดังกล่าว มี 8 ด้าน ดังนี้

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
2. ระเบียบต่าง ๆ
 - ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 - ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
 - ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือก คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. แบบคำขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
6. หลักการประเมินโครงการ แบบซีพีพีโมเดล (CIPP Model)
7. การวิเคราะห์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
8. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ

1. นโยบาย หลักการ วัตถุประสงค์ ของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1.1 นโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

นโยบายเร่งด่วนของรัฐบาล ซึ่งได้แถลงต่อรัฐสภาในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง แห่งละ 1 ล้านบาท เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุนสร้างอาชีพเสริมและรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชนและวิสาหกิจขนาดเล็ก เป็นการเสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเองของหมู่บ้านและชุมชนเมืองในด้านการเรียนรู้ การสร้างและการพัฒนาความคิดริเริ่ม เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาและเสริมสร้างศักยภาพทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง โดยรัฐจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กองทุนละ 1 ล้านบาท พร้อมเสริมสร้างและพัฒนา

หมู่บ้านและชุมชนเมืองให้มีขีดความสามารถในการจัดระบบการบริหารจัดการเงินกองทุนหมุนเวียน ในหมู่บ้านและชุมชนเมืองกันเอง และกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีปรัชญา ดังนี้

1. เสริมสร้างสำนึกความเป็นชุมชนและท้องถิ่น
2. ชุมชนเป็นผู้กำหนดอนาคตและจัดการหมู่บ้านและชุมชนด้วยภูมิปัญญาของตนเอง
3. เกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้านและชุมชน
4. เชื่อมโยงกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างชุมชน ราชการ เอกชน และประชาสังคม
5. กระจายอำนาจให้ท้องถิ่นและพัฒนาอาชีพโดยพื้นฐาน

1.2 หลักการสำคัญของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

นโยบายดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้ ควรประกอบด้วยหลักสำคัญ ดังนี้

1. ความพร้อมของหมู่บ้านและชุมชนเมือง
2. การบริหารการจัดการเงินกองทุนหมุนเวียนหมู่บ้าน
3. การปฏิรูประบบบริหารราชการแผ่นดิน ตามแนวทางให้หมู่บ้านเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา
4. การติดตามการประเมินผล โดยมีตัวชี้วัดประสิทธิภาพของกองทุน

4.1 วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีดังนี้

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับการลงทุนเพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้ การลดรายจ่าย และสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่ประชาชน
2. ส่งเสริมท้องถิ่นชุมชนให้มีความสามารถในการบริหารจัดการกองทุน
3. เสริมสร้างกระบวนการพึ่งพาตนเอง โดยการเรียนรู้และคิดริเริ่มเพื่อ แก้ไขปัญหาของตนเอง มีการสร้างศักยภาพของตนเอง และมีการสร้างเศรษฐกิจแบบพอเพียง
4. เพื่อเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจในระดับรากฐานของประเทศรวมทั้งการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแต่ละชุมชนท้องถิ่นและสังคมโดยรวม
5. ประชาชนในท้องถิ่นมีศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจและสังคม

2. ระเบียบต่าง ๆ

2.1 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

มีระเบียบที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
2. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
3. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544
4. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2544
5. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2544
6. ระเบียบคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติว่าด้วยการจัดตั้งและบริหารกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2545
7. ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ (ฉบับที่ 2)

2.2 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ พ.ศ. 2544

จะประกอบด้วย 2 หมวด ดังนี้

หมวด 1 คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ

1. ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่ง เรียกว่า “คณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ” โดยมีชื่อย่อว่า “กทบ.”
2. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิมีวาระอยู่ในตำแหน่ง คราวละสองปี และอาจได้รับการแต่งตั้งได้อีก
3. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ
 - ตาย
 - ลาออก
 - เป็นบุคคลล้มละลาย
 - คณะรัฐมนตรีมีมติให้พ้นจากตำแหน่ง

- เป็นคนไร้ความสามารถหรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
 - ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก
4. การประชุมคณะกรรมการ ต้องมีคณะกรรมการมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนคณะกรรมการทั้งหมด
 5. คณะกรรมการมีอำนาจและหน้าที่ ดังต่อไปนี้
 1. กำหนดนโยบาย
 2. กำหนดแผนการจัดการหาเงินทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
 3. จัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ
 4. กำหนดแผนงาน และออกระเบียบ
 5. ออกระเบียบเกี่ยวกับการรับเงิน การจ่ายเงิน การเก็บรักษา จัดหา
 6. ออกระเบียบเกี่ยวกับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและบริหารกองทุน
 7. แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการ คณะทำงาน
 8. ออกระเบียบ คำสั่ง และประกาศอื่น ๆ เพื่อปฏิบัติตามระเบียบนี้
 9. อาจมีคำสั่งให้ข้าราชการ ไปช่วยปฏิบัติงานเป็นเจ้าหน้าที่ของสำนักงานได้
 10. รายงานผลการดำเนินงาน ให้คณะรัฐมนตรีทราบอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง
 11. การประชุมของอนุกรรมการให้นำข้อ 9 มาใช้กับการประชุมและวินิจฉัยชี้ขาดของที่ประชุมอนุกรรมการ โดยอนุโลม
 12. ให้คณะกรรมการ ที่ปรึกษา และคณะอนุกรรมการ ที่ได้รับการแต่งตั้งตามระเบียบนี้ ได้เบี่ยงประชุมค่าตอบแทนตามอัตราที่กำหนด

หมวด 2 สำนักคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

1. ให้มีสำนักงาน ในสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
2. สำนักงานมีอำนาจ หน้าที่ ดังต่อไปนี้
 1. ทำหน้าที่เป็นสำนักงานเลขานุการของคณะกรรมการ
 2. ปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ ที่ปรึกษาคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการ
 3. ศึกษารวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำเนินงานของคณะกรรมการและของกองทุน
 4. ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบถึงการจัดตั้ง นโยบายและแนวทางการบริหารกองทุน
 5. ดำเนินการและประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรต่าง ๆ เพื่อเตรียมความพร้อม

6. จัดให้มีหรือสนับสนุนให้มีการประชุมชี้แจงและฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานกองทุน
7. พิจารณาเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการในการพิจารณาแผนการบริหารและจัดการกองทุน
8. ให้การสนับสนุนปรึกษาหารือ และข้อเสนอแนะแก่คณะกรรมการเกี่ยวกับนโยบาย ระเบียบ หลักเกณฑ์ การดำเนินงานกองทุน
9. ดำเนินการหรือมอบหมายให้หน่วยงานอื่น ๆ ดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกองทุนและรายงานผลต่อคณะกรรมการ
10. รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปีของสำนักงาน เสนอต่อคณะกรรมการ
11. ดำเนินการอื่นใดตามที่คณะกรรมการมอบหมาย
(รายละเอียดเพิ่มเติม อยู่ในภาคผนวก ก)

2.3 ระเบียบกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบฉบับนี้ เป็นระเบียบกองทุนหมู่บ้านสำโรง หมู่ที่ 9 ต.จอหอ อ.เมือง

จ. นครราชสีมา

* วัตถุประสงค์ในการจัดตั้งกองทุน

1. เป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนให้กับสมาชิก
2. เพื่อส่งเสริมการออมทรัพย์ด้วยวิธีการถือหุ้น
3. เพื่อให้บริการเงินกู้แก่สมาชิก
4. เพื่อพัฒนาจิตใจสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ ซื่อสัตย์ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่มัวเมาอวดบวมุข และรู้จักสามัคคี
5. เพื่อพัฒนาสมาชิกให้เป็นคนดี มีคุณธรรม 4 ประการ คือ เป็นคนเก่งเรียน คนเก่งคิด คนเก่งงาน และคนเก่งคน

* แหล่งที่มาของกองทุน

1. ค่าธรรมเนียมแรกเข้า
2. เงินค่าหุ้น

* คุณสมบัติของสมาชิก

1. เป็นผู้อาศัยอยู่ในหมู่บ้านสำโรงเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 6 เดือนก่อนการจัดตั้งกองทุน
2. เป็นผู้มีนิสัยดี สนใจกิจกรรมกองทุน
3. พร้อมที่จะปฏิบัติตามระเบียบกองทุน

4. เป็นผู้ที่คณะกรรมการกองทุน มีมติเห็นชอบให้เข้าเป็นสมาชิก
5. อดทน เสียสละ และเห็นแก่ประโยชน์ของกองทุนเป็นสำคัญ
6. มีเงินหุ้นอย่างน้อยหนึ่งหุ้น

* การสมัครเข้าเป็นสมาชิก

1. ยื่นคำขอสมัครที่คณะกรรมการกองทุน
2. คณะกรรมการพิจารณาว่าจะรับเข้าเป็นสมาชิก

* สมาชิกขาดหรือพ้นสภาพสมาชิก

1. ตาย
2. ลาออกและได้รับอนุมัติให้ลาออก
3. วิกลจริต
4. ที่ประชุมใหญ่มีมติให้ออก
5. จงใจฝ่าฝืนระเบียบของกองทุน
6. จงใจปกปิดความจริงอันควรแจ้งให้ทราบในใบสมัครสมาชิก
7. นำทรัพย์สินกองทุน ไปใช้ผิดวัตถุประสงค์

* ประเภทการกู้ยืม

1. การพัฒนาอาชีพ
2. การสร้างงาน
3. การสร้าง และ/หรือ เพิ่มรายได้
4. การลดรายจ่าย
5. บรรเทาเหตุฉุกเฉิน และจำเป็นเร่งด่วน

* หลักประกันเงินกู้

1. ต้องใช้หลักทรัพย์ค้ำประกัน
2. ให้ข้าราชการประจำค้ำประกันภายในหมู่บ้าน

* อัตราดอกเบี้ย

1. อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ร้อยละสิบบาทต่อปี
2. อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ร้อยละห้าบาทต่อปี

* การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี

1. เป็นเงินปันผลค่าหุ้น ในอัตราร้อยละยี่สิบ
2. เป็นเงินประกันความเสี่ยง ในอัตราร้อยละยี่สิบ
3. เป็นเงินค่าตอบแทนแก่คณะกรรมการกองทุน ในอัตราร้อยละสิบ

4. เป็นทุนการศึกษาและการพัฒนาอาชีพของประชากรในหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละสิบ
 5. เป็นทุนเพื่อสมทบกองทุน ในอัตราร้อยละสิบ
 6. เป็นทุนเพื่อสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ในอัตราร้อยละสิบ
 7. อื่น ๆ ตามที่คณะกรรมการกองทุนเห็นสมควร ในอัตราร้อยละสิบ
- (รายละเอียดเพิ่มเติม อยู่ในภาคผนวก ข)

3. การติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

แบบติดตามสังเกตการณ์คัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีส่วนสำคัญในการประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองต่าง ๆ เนื่องจากกระบวนการเลือกคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไป ดังนี้

1. ต้องมีครัวเรือนสามในสี่ของครัวเรือนทั้งหมดเข้าร่วมประชุม
 2. การเลือกคณะกรรมการหมู่บ้านและชุมชนเมือง ให้เป็นไปตามมติที่ประชุม
 3. วันที่เลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
- สำหรับคุณสมบัติของคณะกรรมการกองทุน จะต้องเป็นไป ดังนี้
1. เป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน และอาศัยในหมู่บ้าน ติดต่อกันเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี ก่อนวันที่ได้รับเลือกเป็นกรรมการกองทุน
 2. เป็นผู้บรรลุนิติภาวะ โดยมีอายุยี่สิบปีบริบูรณ์
 3. ปฏิบัติตนอยู่ในหลักศาสนา มีความรับผิดชอบ เสียสละมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ไม่ติดการพนัน ไม่เกี่ยวข้องกับสิ่งเสพติด และไม่มีประวัติเสียหายด้านการเงิน ตลอดจนยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตย
 4. ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย คนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ
 5. ไม่เคยได้รับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้รับโดยประมาท
 6. ไม่เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ามีความผิด แคร่หรือการกำหนดโทษหรือรอการลงโทษในความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ ยกเว้นความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์และความผิดฐานบุกรุก
 7. ไม่เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย หน่วยงานรัฐวิสาหกิจ เพราะทุจริตต่อหน้าที่หรือสร้างความเสียหายอย่างร้ายแรงแก่ทางราชการ องค์กร หรือหน่วยงานที่สังกัด

8. ไม่เป็นผู้ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่เสียสิทธิตามมาตรา 68 วรรคสองของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2430
9. ไม่เป็นผู้ที่เคยพ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการกองทุน
(รายละเอียดเพิ่มเติม อยู่ในภาคผนวก ค)

4. การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การขอขึ้นทะเบียนและประเมินความพร้อมของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น มีวัตถุประสงค์ เพื่อให้คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้ประเมินความพร้อมในด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ตามสภาพความเป็นจริง สำหรับหมู่บ้านและชุมชนเมือง จะต้องมีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การสร้างจิตสำนึกและกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน ต้องช่วยกันบริหารจัดการโดยประชาชนเพื่อประชาชน ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ร่วมกันดำเนินการ เริ่มจากการรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมติดตามตรวจสอบ ร่วมรับผลประโยชน์ตลอดจนร่วมสร้างกองทุนไปสู่ความยั่งยืนต่อไป
2. เลือกสรรคนดีเป็นคณะกรรมการกองทุน ทุกคนต้องพร้อมที่จะร่วมกันกำหนดวิธีการและดำเนินการเลือกกันเอง และตามช่วงระยะเวลาที่คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกำหนด เลือกคนดี มีความรู้ และมีประสบการณ์
3. ความพร้อมในการจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ เมื่อดำเนินการเลือกคณะกรรมการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและประชาชนร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการเกี่ยวกับการบริหาร โดยความเห็นชอบ
4. การจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เมื่อจัดทำระเบียบ ข้อบังคับ หลักเกณฑ์และวิธีการบริหารจัดการกองทุนแล้ว คณะกรรมการกองทุนและสมาชิกจะต้องร่วมกันดำเนินการตามกติกาที่วางไว้ เช่น การรับสมาชิก การระดมทุน การจัดทำบัญชี การจัดระบบตรวจสอบ การมอบหมายภารกิจ และความรับผิดชอบของคณะกรรมการและอื่น ๆ ต้องพร้อมในการจัดตั้งกองทุน
5. การขอรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาล เมื่อกองทุนได้ดำเนินการจัดตั้งกองทุนเรียบร้อยแล้ว ต้องมีความพร้อมในการขอรับการจัดสรรเงินจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ โดยมีการขอขึ้นทะเบียนกองทุนพร้อมทั้งเอกสารที่เกี่ยวข้อง และมีการเปิดบัญชีกับธนาคาร เพื่อรับการจัดสรรเงินจากรัฐบาลต่อไป

5. การพิจารณาเงินกู้สำหรับคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

การพิจารณาเงินกู้ให้กับผู้กู้นั้น คณะกรรมการจะต้องดำเนินการ ดังนี้

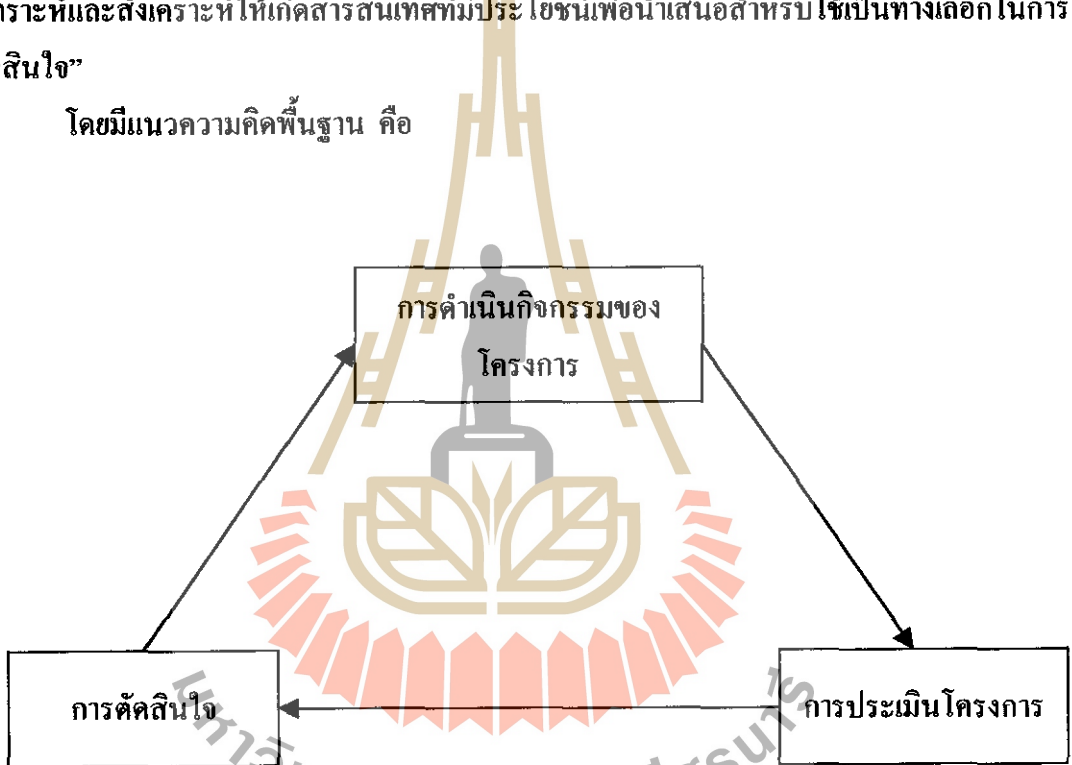
1. คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจในการอนุมัติเงินกู้รายหนึ่ง ไม่เกินจำนวน สองหมื่นบาท ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติเห็นควรอนุมัติเงินกู้รายใดเกินกว่าจำนวนที่กำหนดไว้ตามวรรคหนึ่งให้คณะกรรมการกองทุนเรียกประชุมสมาชิก เพื่อให้สมาชิกพิจารณาวินิจฉัยชี้ขาด แต่ทั้งนี้การอนุมัติเงินกู้รายหนึ่งต้อง ไม่เกินจำนวน ห้าหมื่นบาท การอนุมัติเงินกู้ฉุกเฉิน ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาตามความเหมาะสมและจำเป็น
2. ในกรณีที่คณะกรรมการกองทุนมีมติอนุมัติเงินกู้ยืม ตามคำขอทั้งหมดหรือบางส่วนให้บันทึกความเห็นในแบบคำขอกู้ยืมเงิน ตลอดจนเงื่อนไขและรายละเอียดในการอนุมัติเงินกู้แจ้งให้ผู้ขอกู้และธนาคารรับทราบ โดยเร็ว
3. คณะกรรมการกองทุนอาจเรียกหลักประกันเงินกู้ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคลและทรัพย์สินตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กองทุนกำหนด
4. ให้คณะกรรมการกองทุนกำหนดอัตราดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนเงินฝากและเงินกู้เป็นอัตราที่แน่นอน ตามความเห็นชอบจากที่ประชุมสมาชิก โดยคำนึงถึงจรรยาบรรณและสภาพเศรษฐกิจ และสังคมในหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นหลัก และเปิดเผยอัตราดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนดังกล่าวอย่างเปิดเผย
5. การกำหนดระยะเวลาชำระคืนเงินกู้ ให้คณะกรรมการกองทุนพิจารณาถึงความเหมาะสมแห่งสัญญาเงินกู้แต่ละราย การชำระคืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ย หรือค่าตอบแทนให้ผู้กู้ชำระให้แล้วเสร็จสิ้น ภายในกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญาการชำระคืนเงินกู้ หรือเงินทุนทุกประเภท ผู้กู้หรือผู้ที่นำเงิน ไปลงทุนไปมอบให้กับคณะกรรมการกองทุน เพื่อเป็นหลักฐานในการจัดทำบัญชีหรือดำเนินการในส่วนที่เกี่ยวข้อง
6. ในกรณีที่ผู้กู้ผิดสัญญาไม่ชำระเงินต้นคืนพร้อมดอกเบี้ยและค่าตอบแทน ตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้อย่างแน่นอน สำหรับจำนวนที่ขาดหรือค้างชำระ เว้นแต่ผู้กู้ได้รับอนุญาตให้ผ่อนผันการชำระหนี้
7. ในกรณีที่ผู้กู้มิได้เริ่มดำเนินการ ตามวัตถุประสงค์ในการขอกู้ยืมเงินหรือเมื่อหลักฐานอันควรเชื่อได้ว่าผู้กุนำเงินไปใช้นอกกรอบวัตถุประสงค์ โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ให้คณะกรรมการกองทุนมีอำนาจยกเลิกสัญญาและเรียกคืนเงินกู้พร้อมดอกเบี้ยหรือค่าตอบแทนที่ค้างชำระคืนเต็มจำนวนได้โดยทันที ซึ่งที่ประชุมสมาชิกมีมติให้

พ้นจากสมาชิกภาพ ตามวรรคสอง ห้ามมิให้สมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนเป็นระยะเวลา 2 ปี

6. หลักการประเมินโครงการรูปแบบการประเมินแบบชีพท์โมเดล

ในการประเมินกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ได้นำรูปแบบการประเมินชีพท์ของ สตีฟเฟิลบีม มาใช้ในการประเมิน โดยสตีฟเฟิลบีม กล่าวว่า “การประเมิน เป็นกระบวนการของการระบุ หรือกำหนดข้อมูลที่ต้องการ รวมทั้งการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล และนำข้อมูลมา วิเคราะห์และสังเคราะห์ให้เกิดสารสนเทศที่มีประโยชน์เพื่อนำเสนอสำหรับใช้เป็นทางเลือกในการตัดสินใจ”

โดยมีแนวความคิดพื้นฐาน คือ

แผนภูมิ ที่ 1 ความคิดพื้นฐานการประเมินของสตีฟเฟิลบีม

สตีฟเฟิลบีม ได้จำแนกขั้นตอนของการประเมิน เป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 กำหนด หรือระบุข้อมูลที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์และจัดการสารสนเทศ เพื่อนำเสนอผู้บริหาร

(หนังสือชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : 2545 : 90-91)

7. การวิเคราะห์การบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองตามโครงการเพิ่มประสิทธิภาพกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จัดตั้งขึ้นตามนโยบายเร่งด่วนเร่งด่วนของรัฐบาลที่จะใช้เป็นมาตรการหนึ่งในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ให้ได้ผลชัดเจนและรวดเร็ว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนในการลงทุน สร้างงาน สร้างอาชีพ เสริมและสร้างรายได้ให้แก่ประชาชนในชุมชน และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การที่มีประชาชนได้มีโอกาสใช้ภูมิปัญญาและศักยภาพสำหรับก้าวเข้าสู่เศรษฐกิจใหม่ ซึ่งเป็นเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐานของการหารายได้อีกด้วย

ส่วนโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น มีหลักการสำคัญเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยผ่านกระบวนการทางการศึกษา เพื่อเข้าไปช่วยเหลือส่งเสริมการพัฒนาและติดตามประเมินผลวิจัยในนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองให้ดำเนินการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และที่สำคัญคือข้อมูลต่าง ๆ ที่ขาดหายไปจากหมู่บ้าน จะได้ถูกนำมาใช้เพื่อวางแผนให้สอดคล้องกับนโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง รวมทั้งข้อมูลต่าง ๆ ของหมู่บ้านและชุมชนเมือง ล้วนเป็นระบบมีประสิทธิภาพ และมีรายงานผลความก้าวหน้านโยบายกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองเป็นระยะ ๆ อย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น การที่มีโครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองนั้น ย่อมส่งผลดีต่อการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน เพราะจะช่วยให้ชาวบ้านได้สามารถพึ่งตนเองได้ รวมทั้งโครงการนี้ ยังได้บัณฑิตที่มาจากหมู่บ้านหรือชุมชน จึงสามารถเข้าใจปัญหาของหมู่บ้านหรือชุมชนอย่างแท้จริง และสามารถช่วยแก้ปัญหาของชาวบ้านได้ตรงเป้าหมายที่สุด

8. เอกสารหลักวิชาอื่น ๆ

ในการจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้จัดทำได้นำเอกสารหลักวิชาต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ และนำมาเป็นแนวในการประเมินโครงการ ดังต่อไปนี้

บทเรียนกองทุน SIF ต่อ “กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท”

กองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (ซีพี) เกิดขึ้นได้เพราะวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ ทำให้รัฐบาลในขณะนั้นต้องกู้เงินต่างชาติมาเพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ ทำนองเดียวกับแนวคิดของพรรคไทยรักไทย ที่ต้องการให้เม็ดเงินเข้าสู่ระบบมากที่สุด ดังนั้นผู้บริหารกองทุนซีพีจึงต้องร่วมกันกำหนดเป้าหมายและวางเงื่อนไขกติกาการใช้เงินก้อนนี้ให้คุ้มค่า เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติและคนไทย

มากที่สุด เพราะนี่คือเงินกู้ และเป็นเงินกู้ที่กู้มาจากธนาคารโลกเป็นหลัก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของ วิกฤติเศรษฐกิจของประเทศไทยเกิดขึ้นเพราะเรานับตามแนวทางของธนาคารโลกนั่นเอง

ด้วยความมุ่งมั่นที่จะให้คนไทยพ้นค่าวิกฤติและพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยไม่มีผล ประโยชน์ส่วนตัวนี้เอง ทำให้หลักการและเงื่อนไขทั้งหลายของกองทุนซีฟออกมาโดยได้รับการ ขอมรับจากทุกฝ่ายว่าเป็นเงื่อนไขที่ดี ที่จะสร้างความเข้มแข็งให้เกิดขึ้นกับชุมชน ได้จริง

เป้าหมายของกองทุนซีฟที่อยากจะยกมาให้รับทราบ เพื่อจะเป็นแนวทางที่จะเป็น ประโยชน์ต่อการสร้างสรรค์กองทุนหมู่บ้าน ให้เป็นกองทุนที่ยั่งยืนและเป็นประโยชน์ต่อชาวบ้าน และคนไทยที่ต้องเสียภาษีด้วย

เป้าหมายที่สำคัญของกองทุนซีฟ คือการสร้างชุมชนเข้มแข็ง เป็นเป้าหมายใหญ่ที่ควรเป็น เป้าหมายหลักของกองทุนหมู่บ้านด้วย การที่กองทุนซีฟ กำหนดให้การสร้างชุมชนเข้มแข็งเป็นเป้าหมายหลัก ทำให้การดำเนินการทั้งหลายจะต้องตอบคำถามให้ได้ว่า ถ้าทำลงไปแล้วจะทำให้ชุมชน เข้มแข็งขึ้น ได้จริงหรือไม่ ทำให้ตลอดเวลาที่ผ่านมาทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องตรวจสอบตัวเอง อย่างสม่ำเสมอว่า กองทุนซีฟได้ใช้เงินเป็นตัวตั้ง หรือใช้เงินเป็นเครื่องมือกันแน่

การใช้เงินเป็นตัวตั้ง ทำให้เกิดการปั่นโครงการเพื่อขอรับเงิน แม้จะต้องใช้คืนภายหลังก็ตาม ส่วนการใช้เงินเป็นเครื่องมือ นั้น หมายถึง การใช้เงินเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน ซึ่งบางครั้งการไม่ใช้เงินก็สร้างความเข้มแข็งได้ เพียงแต่ว่าถ้าการสร้างชุมชนเข้มแข็งเช่นนั้นอาจ จะต้องมีปัจจัยเงินเข้ามาเสริมกองทุน ซีฟก็จะช่วยสนับสนุน

ในการทำงานเดียวกัน ถ้ากองทุนหมู่บ้านของรัฐบาลต้องการให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้ และทำให้คุณภาพชีวิตประชาชนดีขึ้น กองทุนหมู่บ้านก็ต้องไม่ใช้เงินเป็นเครื่องมือ เพื่อผลประโยชน์ที่ฉาบฉวยของตัวเองและพวกพ้องเท่านั้น แต่จะต้องเอื้ออำนวยให้เงินก้อนนี้ส่งผล เป็นการยกระดับให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น การสร้างชุมชนเข้มแข็งจึงเป็นแนวทางที่กองทุนหมู่บ้านมีอาจละเลยไปได้ เพราะ หากไม่ดำเนินตามแนวทางนี้ เป้าหมายที่ตั้งไว้ในเรื่องการสร้างรายได้ การสร้างกำลังซื้อให้กับ ประชาชน ตามนโยบายของนายกรัฐมนตรีก็จะเป็นไปไม่ได้เพราะผลประโยชน์จะต้องอยู่กับคนไม่ ก็คน ในขณะที่คนส่วนใหญ่ยังต้องแบกรับภาระหนี้ที่ต้องจ่ายในรูปของภาษีและใช้หนี้เงินกู้ต่าง ประเทศ (หนังสือชีวิตชุมชน : 2545 : 4-5)

การเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน

เพื่อสนับสนุนให้หมู่บ้านและชุมชนทั่วประเทศ (ประมาณ 80,000 หมู่บ้าน) มีความพร้อมที่จะบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการ “เตรียมความพร้อม” ผู้ที่จะไปทำหน้าที่ส่งเสริม และสนับสนุนชุมชนอย่างเป็นระบบ

- ระดับหมู่บ้าน

1. สรุปบทเรียนจากการจัดการกองทุนที่ผ่านมาของหมู่บ้าน และควรได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับหมู่บ้านอื่น ๆ
2. เปิดเวทีชาวบ้าน สร้างความรู้ความเข้าใจและวางแนวทางการบริหารจัดการกองทุนร่วมกัน
3. เตรียมคน เตรียมบทเรียน และความรู้ ประสานความร่วมมือกับวัด โรงเรียน / ปราชญ์ชาวบ้าน
4. มีการสำรวจข้อมูล ทรัพยากร กลุ่ม อาชีพ จัดลำดับความสำคัญเร่งด่วน โดยผ่าน “แผนแม่บทชุมชนพึ่งตนเอง”
5. สร้างจิตสำนึก “เพื่อส่วนรวม” ให้เกิดขึ้นในหมู่บ้าน นำสถาบันศาสนามาช่วยกล่อมเกลาคิดใจ
6. ให้หมู่บ้านที่มีความพร้อมเป็นโครงการนำร่อง ส่วนหมู่บ้านที่ยังไม่พร้อมให้ไปศึกษาเรียนรู้ร่วมกับหมู่บ้านนำร่อง
7. สถานที่ทำการอาจใช้วัด เนื่องจากเป็นศูนย์รวมของประชาชน

- ระดับนโยบาย

1. รัฐบาลควรขอความร่วมมือจากภาคเอกชน ให้เข้ามาร่วมทำงาน
2. ควรใช้พื้นที่ระดับจังหวัดเป็นพื้นที่ปฏิบัติการ
3. รัฐบาลและองค์กรสนับสนุนอื่น ๆ เช่น ธนาคารออมสิน/ สำนักงานกองทุนเพื่อสังคม ฯลฯ ควรจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่ง เพื่อสนับสนุนองค์กรเอกชนที่ไม่มีงบประมาณทำงาน ให้สามารถเข้าร่วมในการเตรียมความพร้อมหมู่บ้านได้
4. หน่วยงานสนับสนุนเพื่อเตรียมความพร้อมของหมู่บ้าน ควรทำงานต่อเนื่องอย่างน้อย 1 ปี เพื่อช่วยเสริมความรู้ ทักษะการจัดการ และช่วยคลี่คลายปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น
5. การประชาสัมพันธ์เรื่องกองทุนหมู่บ้านความคืบหน้าการดำเนินงานอย่างฉับไว หลากหลาย ชัดเจน ตรงประเด็น และเข้าถึงทุกกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ
(หนังสือชีวิตชุมชน : 2545 : 9-10)

หัวใจของกองทุนหมู่บ้าน

1. กระตุ้นให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนเองให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ให้รู้จักการบริหารจัดการตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาของตนเอง และก่อให้เกิดกระบวนการสร้างผู้นำตามธรรมชาติ

2. กระตุ้นให้เกิดการร่วมแรงร่วมใจในหมู่บ้าน มีกระบวนการการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และคิดค้น โครงการที่มาจากความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านร่วมกัน เพราะชาวบ้านคือผู้ที่รู้ปัญหาของตนเองดีที่สุด
3. กระตุ้นให้เกิดการยกระดับทักษะในการผลิต การแปรรูป การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม และสามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้กับสถาบันการศึกษาท้องถิ่น ตลอดจนการพัฒนาตลาดและโอกาส เพื่อสร้างรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างยั่งยืน โดยควรมีดอกผลกลับคืนมา และใช้คืนให้กับ “กองทุนหมู่บ้าน” เพื่อสามารถนำไปให้สมาชิกรายอื่นในหมู่บ้านได้ใช้ประโยชน์ต่อ (หนังสือพิมพ์ชีวิตชุมชน : 2545 : 8)

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี

บทที่ 3

วิธีดำเนินการประเมินโครงการ

1. วิธีการประเมินโครงการ

วิธีการประเมินโครงการ โดยทั่วไปได้มีแนวคิดและรูปแบบการประเมินหลายทฤษฎี ยกตัวอย่างทฤษฎีของไทเลอร์ และสคริพเวน ดังนี้

1. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของไทเลอร์ (Tyler's Rationale and Model of Evaluation) ไทเลอร์ ได้กล่าวถึงการประเมินว่า “การประเมิน คือ การเปรียบเทียบพฤติกรรมที่สังเกตได้กับจุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรมที่กำหนดไว้” โดยมุ่งเน้นที่การประเมินทางการศึกษา

1.1 หลักการของแนวคิดของไทเลอร์แบบดั้งเดิม จำแนกเป็น 4 ประการ คือ

1.1.1 กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมอย่างชัดเจน มีความเฉพาะเจาะจง

1.1.2 กำหนดเนื้อหาหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้ผู้เรียนบรรลุจุดประสงค์

1.1.3 เลือกวิธีการที่จะช่วยให้การเรียนในเนื้อหาประสบความสำเร็จ

1.1.4 ประเมินผลว่าผู้เรียนมีความสำเร็จมากหรือน้อยเพียงใด

1.2 กรอบแนวคิดของการประเมินในยุคใหม่ของไทเลอร์ จำแนกออกเป็น 6 ส่วน คือ

1.2.1 การประเมินจุดประสงค์

1.2.2 การประเมินแผนการเรียนรู้

1.2.3 การประเมินเพื่อแนะแนวในการพัฒนาโครงการ

1.2.4 การประเมินเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ

1.2.5 การประเมินผลลัพธ์ของโครงการทางการศึกษา

1.2.6 การติดตามผลและการประเมินผลกระทบ

ไทเลอร์ ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับการประเมินโครงการว่า เกณฑ์ที่ตัดสินความสำเร็จของโครงการ ควรจะพิจารณาจากความสำเร็จของส่วนรวม และมุ่งเน้นที่การประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินความก้าวหน้า (Formative Evaluation) (หนังสือชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : 2545 : น.84-85)

2. แนวคิดและรูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven's Evaluation Ideologies and Model) สคริฟเวน ได้กำหนดความหมายของการประเมิน “การประเมิน เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรวบรวมข้อมูล การตัดสินใจเลือกใช้เครื่องมือ เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล และการกำหนดตัวชี้วัดและเกณฑ์ในการประเมิน” โดยได้จำแนกประเภทของการประเมินออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1 การประเมินยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมิน ที่ใช้เป้าหมายของโครงการ เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่าการดำเนินการนั้น บรรลุเป้าหมายของโครงการ หรือไม่ โดยแบ่งการประเมินเป็น 2 ระยะ คือ

1.1.1 การประเมินระหว่างดำเนินการ (Formative Evaluation) มีเป้าหมายของการประเมินเพื่อหาข้อดี ข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในระหว่างดำเนินการโครงการ เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการดำเนินการโครงการระยะต่อไป

1.1.2 การประเมินผลรวม (Summative Evaluation) มีเป้าหมาย คือ ผลผลิตที่เกิดขึ้นเมื่อโครงการสิ้นสุดแล้ว ซึ่งจะเป็นตัวชี้วัดคุณค่าความสำเร็จของโครงการ ที่จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันให้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี

1.2 การประเมินที่ไม่ยึดเป้าหมายเป็นหลัก เป็นการประเมินที่ไม่ได้มุ่งเน้นเฉพาะผลผลิตที่เกิดขึ้นตามเป้าหมายเท่านั้น แต่จะนำผลกระทบอื่นๆ มาร่วมพิจารณาในการตัดสินคุณค่าด้วยระบบคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางของการวิจัยเชิงคุณภาพ ที่สามารถรวบรวมข้อมูลสารสนเทศจากกลุ่มเป้าหมายที่มีความซับซ้อน ดังนั้น การประเมินตามแนวทางนี้ควรที่จะมีการออกแบบการประเมินที่มีความยืดหยุ่นในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีคุณค่า อันจะช่วยส่งเสริมให้การประเมินโครงการมีประสิทธิภาพ ในส่วนที่จะใช้ข้อมูลสารสนเทศที่สอดคล้องกับความเป็นจริงมากกว่า แต่มีความยุ่งยากที่เกิดขึ้น คือ การพิจารณาอย่างครอบคลุมในการดำเนินการโครงการใด ๆ ที่ตัวชี้วัดเกณฑ์ และเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินจะระบุเป็นแนวทางที่ชัดเจนได้ค่อนข้างยาก

นอกจากนี้ สคริฟเวน ได้จำแนกการประเมินตามสิ่งที่ประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การประเมินคุณค่าภายใน (Intrinsic Evaluation) เป็นการประเมินคุณค่าของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับโครงการ อาทิ จุดประสงค์ โครงสร้าง เนื้อหา หรือประสิทธิภาพของ

เครื่องมือที่ใช้ เป็นต้น ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการประเมินวิธีการนี้เป็นการประเมินเพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเริ่มดำเนินการ โครงการ

2. การประเมินความคุ้มค่า (Payoff Evaluation) เป็นการประเมินในส่วนที่ผลของการดำเนินโครงการมีต่อผู้รับบริการจากโครงการ (หนังสือชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : 2545 : 85-86)

สำหรับสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้จัดทำได้ใช้วิธีการประเมินเชิงระบบ ที่เรียกว่า ชิพพ์โมเดล (CIPP Model : Context – Input – Process – Product) โดยสตีฟเฟิลบีม ได้กำหนดประเด็นที่จะประเมินออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งเป็นที่มาของการกำหนดชื่อของรูปแบบการประเมินแบบชิพพ์ (CIPP Model) ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1. การประเมินสภาวะแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการ เพื่อพิจารณาหลักการและเหตุผล ความจำเป็นที่ต้องดำเนินโครงการ ประเด็นปัญหา และความเหมาะสมของเป้าหมายโครงการ

2. การประเมินปัจจัยเบื้องต้น (Input Evaluation : I) เป็นการประเมิน เพื่อพิจารณาความเหมาะสมของความพอเพียงของทรัพยากร อาทิ จำนวนคน งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ รวมทั้งเทคโนโลยีและแผนการของการดำเนินการโครงการ

3. การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อหาข้อบกพร่องของการดำเนินการ ที่จะใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนา แก้ไข ปรับปรุง ให้การดำเนินการช่วงต่อไปมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยมีการบันทึกไว้เป็นหลักฐานทุกขั้นตอน

4. การประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น (Product Evaluation : P) เป็นการประเมิน เพื่อเปรียบเทียบผลผลิตที่เกิดขึ้นกับจุดประสงค์ของโครงการ รวมทั้งการพิจารณาในประเด็นของการยุบ เลิก ขยาย หรือปรับเปลี่ยนโครงการ

นอกจากนี้ ได้นำเสนอประเภทของการตัดสินใจที่สอดคล้องกับประเด็นที่ประเมิน ดังนี้

1. การตัดสินใจเพื่อการวางแผน (Planing Decisions) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินสภาพแวดล้อม ที่ได้นำไปใช้โดยการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการให้สอดคล้องกับแผนการดำเนินการ

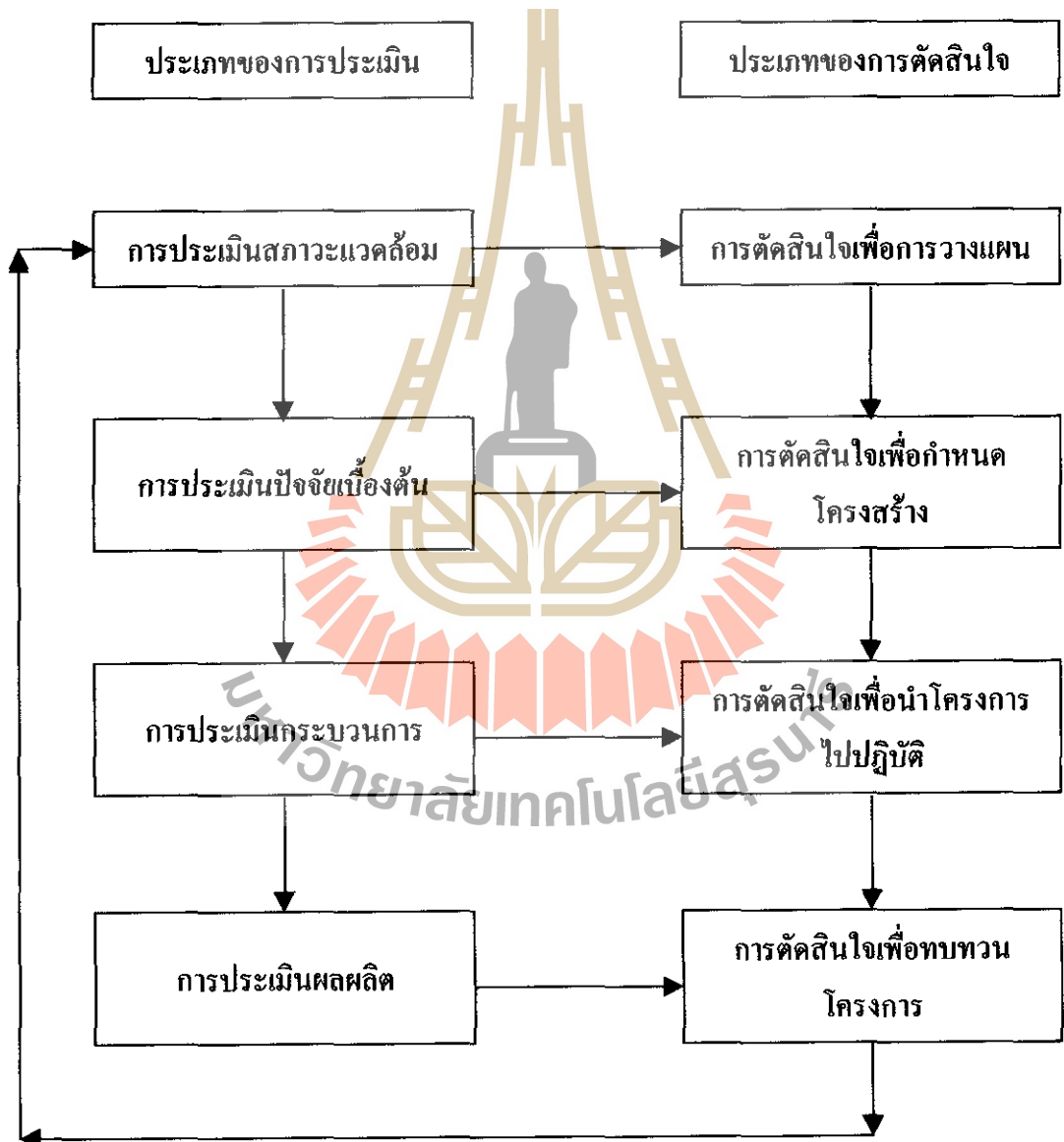
2. การตัดสินใจเพื่อกำหนดโครงสร้างของโครงการ (Structuring Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากปัจจัยเบื้องต้น ที่ได้นำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างของแผนงาน และขั้นตอนของการดำเนินการของโครงการ

3. การตัดสินใจเพื่อนำโครงการไปปฏิบัติ (Implementing Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินกระบวนการ เพื่อพิจารณาควบคุมการดำเนินการให้เป็นไปตามแผนและ

ปรับปรุงแก้ไขการดำเนินการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

4. การตัดสินใจเพื่อทบทวนโครงการ (Recycling Decision) เป็นการตัดสินใจที่ใช้ข้อมูลจากการประเมินผลผลิตที่เกิดขึ้น เพื่อพิจารณาการยุติ ล้มเลิก หรือปรับขยายโครงการที่จะนำไปใช้ในโอกาสต่อไป

และสตีฟเฟิลบีมได้นำเสนอแผนภูมิแสดงความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจและประเภทของการประเมินกับการตัดสินใจ ดังแผนภูมิดังนี้

แผนภูมิที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการประเมินและการตัดสินใจของสตีฟเฟิลบีม
(หนังสือชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : 2545 : 90-91)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มทั้งหมดของสิ่งที่ต้องการศึกษาวิจัย ซึ่งอาจเป็นบุคคล กลุ่มบุคคล เป็นต้น หรืออาจเป็นสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ หรือเป็นสิ่งไม่มีชีวิต เช่น วัตถุ หินก็ได้ ซึ่งมีลักษณะที่ผู้วิจัยสามารถมองเห็นและรับรู้ได้ ประชากรของการวิจัยจะมีลักษณะเป็นอย่างไรอย่างหนึ่งนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับเรื่องที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาและวัตถุประสงค์ของการวิจัยเป็นสำคัญ (หนังสือชุดวิชาการวิจัยชุมชน : 2545 : 174)

กลุ่มตัวอย่าง (Sample or Sampling Group) ในการวิจัย หมายถึง กลุ่มที่ถูกเลือกจากประชากรขึ้นมาเป็นตัวอย่าง เพื่อใช้เป็นตัวแทนของประชากรในการศึกษา ดังนั้นกลุ่มตัวอย่าง คือตัวแทนของประชากรที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการศึกษา ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง ย่อมเป็นผลการศึกษาจากประชากรด้วยเช่นกัน (หนังสือชุดวิชาการวิจัยชุมชน : 2545 : 177)

และสำหรับการประเมินโครงการในครั้งนี้ มีประชากรที่ใช้ในการประเมินโครงการ คือ ประชากรในหมู่บ้านตำโง หมู่ 9 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา จำนวนทั้งหมด 259 คน ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่นำมาประเมิน คือ

- ที่ปรึกษาหมู่บ้าน	จำนวน	4	คน
- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	9	คน
- สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน	จำนวน	36	คน
- ประชากรในหมู่บ้าน (ที่ไม่ใช่สมาชิกกองทุน)	จำนวน	36	คน

3. ตัวแปรและตัวชี้วัดที่ใช้ในการประเมิน

ตัวแปร หมายถึง สิ่งที่ผู้ประเมินต้องการศึกษาสนใจที่จะวัด เพื่อให้ได้ข้อมูล และเป็นสิ่งที่สามารถเปลี่ยนแปรค่าได้ ตัวแปรที่ศึกษาสำหรับการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ประกอบด้วย

- ตัวแปรอิสระ
- ตัวแปรตาม

ตัวชี้วัด หมายถึง ข้อความที่แสดงหรือระบุประเด็นที่ต้องการประเมินหรือตัวแปรที่ต้องการศึกษานั้น จะบรรลุผลสำเร็จตามเกณฑ์นั้น จะมีสภาพหรือคุณลักษณะที่ค่อนข้างเป็นรูปธรรมอย่างไร ซึ่งตัวชี้วัดจะมีทั้งในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงปริมาณ และในส่วนที่แสดงลักษณะในเชิงคุณภาพ (หนังสือชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : 2545 : 66)

โดยภาพรวมตามแนวความคิดเชิงระบบ ประกอบไปด้วย 2 ระบบ คือ

1. หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้
2. หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานกิจการของผู้กู้แต่ละราย

ดังนั้น ในการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อที่จะประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้าน จึงเป็นไปตามกรอบความคิดทฤษฎี ซึ่งได้รายการตัวชี้วัด ดังนี้

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้ ประกอบไปด้วยตัวชี้วัด จำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดบริบท แบ่งเป็น 2 ระดับ คือ
 - 1.1 บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของดิน ป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น
 - 1.2 บริบทระดับท้องถิ่น เช่น สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้าน/ชุมชน สภาพป่าและหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้าน ชุมชนและตัวบ่งชี้ต่าง ๆ
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A ประกอบด้วยตัวแปร ดังต่อไปนี้
 - นโยบายของรัฐบาลด้านการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น
 - เงิน 1 ล้านบาท
 - คณะกรรมการหมู่บ้าน
 - เงินที่ผู้กู้ชำระคืน
 - ผู้สมัครขอกู้
 - เงินกองทุนออมทรัพย์ของหมู่บ้าน
3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ A ประกอบด้วย ตัวแปร ดังต่อไปนี้
 - การคัดเลือกผู้กู้
 - การแนะนำวิธีทำธุรกิจ
 - การรับชำระหนี้
 - การทำบัญชี
 - การช่วยเหลือตลาด
4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ A แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง ได้แก่ ตัวแปร
 - จำนวนผู้กู้
 - ยอดเงินให้กู้
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง
 - จำนวนผู้ที่ได้
 - จำนวนทุนสะสมของหมู่บ้าน
 - การขยายกิจการของผู้กู้
 - การเกิดกิจการใหม่ ๆ ขึ้นในท้องถิ่น

ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้ดูแลราย ประกอบไปด้วยตัวชี้วัด จำนวน 4 หมวด คือ

1. ตัวชี้วัดของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้
 - 1.1 ตัวชี้วัดบริบทระดับประเทศ
 - 1.2 ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น
 - 1.3 ตัวชี้วัดบริบทเฉพาะตัว
2. ตัวชี้วัดปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังนี้
 - 2.1 เงินที่กู้มาได้
 - 2.2 เงินอื่น ๆ
 - 2.3 สถานที่ และวัตถุดิบ
 - 2.4 เทคนิควิธีทำงาน
 - 2.5 กำลังทำงาน
3. ตัวชี้วัดกระบวนการของหน่วยระบบ B ประกอบไปด้วยตัวแปร ดังนี้
 - 3.1 การทำกิจการถูกวิธี
 - 3.2 การหาตลาดที่ดี
 - 3.3 การหาวัตถุดิบที่ดี
 - 3.4 การทำบัญชี
 - 3.5 การวิเคราะห์ประเมิน
4. ตัวชี้วัดผลผลิตของหน่วยระบบ B แบ่งออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้
 - 4.1 ผลโดยตรง ได้แก่
 - รายได้เป็นเงิน
 - ผู้กู้ได้ผลผลิตเป็นสิ่งของ
 - 4.2 ผลกระทบโดยตรง
 - ผู้กู้ได้ขยายกิจการ
 - ผู้กู้ได้ทำกิจการด้วยเทคนิควิธีที่ดีขึ้น อันเนื่องมาจากการ ได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
 - 4.3 ผลกระทบทางอ้อม
 - ผู้กู้มีการพึ่งตนเอง
 - ผู้กู้มีศักยภาพและมีความเข้มแข็งในกิจการของตนเองอย่างยั่งยืน
 - การกลับคืนถิ่นของประชาชน

กล่าวโดยสรุป ตัวชี้วัดการประเมินโครงการโดยภาพรวม ของหน่วยระบบ A และ หน่วยระบบ B มีความเชื่อมโยงต่อกัน เช่น ปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A บางตัว ต้องพึ่งผลผลิตของหน่วยระดับผู้ถูกรายบุคคล คือ รายได้ เป็นเงินผู้ดูแลแต่ละรายต้องส่งคืนกองทุนหมู่บ้านตนเอง ความสำเร็จของโครงการกองทุนหมู่บ้าน ต้องประเมินทั้ง 2 หน่วย เพราะหน่วยระบบ A จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลผลิตที่ได้จากหน่วยระบบ B (หนังสือชุดวิชาการนิพนธ์ : 2545 : 45-49)

4. เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินโครงการ

ในการประเมินโครงการ ต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นขั้นตอน เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพ ดังนั้น จึงต้องมีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ ดังนี้

1. แบบทดสอบ (Test) เป็นชุดของข้อความที่เป็นตัวแทนของพฤติกรรมที่ต้องการทดสอบด้านสติปัญญา อารมณ์ และการปฏิบัติ โดยในการนำแบบทดสอบไปใช้จริง ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของแบบทดสอบใน 4 ประเด็น คือ

- ความตรง
- ความเที่ยง
- ความยากง่าย
- อำนาจจำแนก

2. แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นรายการข้อความที่จัดส่งให้กลุ่มเป้าหมายได้ตอบคำถามเกี่ยวกับประเด็นที่ต้องการ ซึ่งอาจเป็นคำถามที่เกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความคิดเห็น ความรู้สึก ฯลฯ

ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถาม มีขั้นตอนในการดำเนินการ เพื่อให้ได้แบบสอบถามที่ดี ดังนี้

- กำหนดจุดประสงค์ของการสร้างแบบสอบถาม
- ระบุเนื้อหา หรือประเด็นหลักที่จะกำหนดคำถามให้ครอบคลุมจุดประสงค์ที่จะประเมิน
- กำหนดประเภทของแบบสอบถาม
- ร่างโครงสร้างแบบสอบถาม
- ตรวจสอบความครอบคลุมของข้อความกับจุดประสงค์
- ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความตรงของเนื้อหา ความตรงเชิงโครงสร้างและภาษาที่ใช้

- ทดลองนำแบบสอบถามไปใช้เพื่อตรวจสอบความเป็นปรนัย ความเที่ยง
- ปรับปรุง แก้ไขแบบสอบถามให้สมบูรณ์
- จัดพิมพ์และทำคู่มือการดำเนินการ

3. แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการข้อมูลเชิงลึก หรือจากกลุ่มเป้าหมายที่อ่านหนังสือไม่ออก/เขียนหนังสือไม่ได้ ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลค่อนข้างมาก เพราะต้องใช้เวลาเก็บข้อมูลแต่ละคนค่อนข้างนาน

ประเภทของแบบสัมภาษณ์ จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดข้อคำถามไว้ อย่างชัดเจนตามลำดับในประเด็นที่ต้องการคำตอบ เพื่อให้ผู้ประเมินใช้เป็นคู่มือในการสัมภาษณ์
- แบบสอบถามแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสัมภาษณ์ที่ไม่ได้กำหนดคำถามไว้แน่นอนที่สามารถเปลี่ยนแปลงคำถามได้ตามสถานการณ์

4. แบบสังเกต (Observation) เป็นเครื่องมือที่สร้างขึ้นเพื่อนำไปใช้ในการสังเกต พฤติกรรม หรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ที่สอดคล้องกับ จุดประสงค์ของการสังเกต โดยจะต้องมีการบันทึกข้อมูลทันทีที่สังเกตเห็นเหตุการณ์นั้น

ประเภทของการสังเกต จำแนกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

- แบบสังเกตที่มีโครงสร้าง เป็นแบบสังเกตที่สร้างอย่างเป็นระบบ มีการตรวจสอบคุณภาพก่อนนำไปใช้ ซึ่งผู้สังเกตจะนำไปใช้เป็นคู่มือในการสังเกต พฤติกรรมตามที่กำหนด
- แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง เป็นแบบสังเกตที่กำหนดแต่ละประเด็นหลัก ที่สังเกตโดยไม่มีรายละเอียด ดังนั้น จะต้องใช้ความสามารถของผู้สังเกตในการสังเกตและบันทึกข้อมูลด้วยความละเอียดรอบคอบ

และในส่วนสารนิพนธ์ เครื่องมือที่นำมาใช้ในการเก็บข้อมูลเพื่อประเมิน โครงการ กองทุนหมู่บ้าน ได้แก่

1. แบบรายงาน บร. 1 แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน
2. แบบรายงาน บร. 2 แบบเก็บข้อมูลตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
3. แบบรายงาน บร. 3 แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
4. แบบรายงาน บร. 4 แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน
5. แบบรายงาน บร. 5 แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

6. แบบรายงาน บร. 6 แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง
7. แบบรายงาน บร. 7 แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน
8. แบบรายงาน บร. 8 โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์
9. แบบรายงาน บร. 9 แบบบันทึกการสัมภาษณ์
10. แบบรายงาน บร. 10 แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน
11. แบบรายงาน บร. 11 แบบศึกษาเจาะลึกรายกรณี
12. แบบรายงาน บร. 12 การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูล (Data) หมายถึง ข้อเท็จจริงที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลได้จากกลุ่มเป้าหมายหรือเอกสารหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาใช้ตอบคำถามของในประเด็นที่ต้องการประเมิน การเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นกระบวนการที่มีขั้นตอนเริ่มต้น ตั้งแต่การระบุประเด็นที่ต้องการ การเก็บรวบรวม การจัดลำดับข้อมูลอย่างเป็นระบบ ด้วยวิธีการและหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนแน่นอน และมีการกำหนดตัวชี้วัดของประเด็นที่ต้องการประเมิน ซึ่งข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มีทั้งในเชิงปริมาณที่เป็นตัวเลข และเชิงคุณภาพที่เป็นการบรรยายลักษณะของข้อมูลในรูปแบบของข้อความ (หนังสือชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : 2545 : 94-96)

สำหรับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ ได้ใช้แบบรายงานต่าง ๆ เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่

แบบรายงาน	รายละเอียด	วิธีการดำเนินการ/แหล่งข้อมูล/ การเก็บรวบรวมข้อมูล
บร. 1	แบบเก็บข้อมูลบริบทชุมชนหมู่บ้าน	- กขช 2 ค - จปฐ. - แผนพัฒนาหมู่บ้าน ประจำปี 2545 - แผนที่หมู่บ้าน
บร. 2	แบบเก็บข้อตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน	- สัมภาษณ์ผู้นำ/ตัวแทนครัวเรือน - สัมภาษณ์กลุ่มผู้นำหมู่บ้าน - สัมภาษณ์ประชาชนในหมู่บ้าน

แบบรายงาน	รายละเอียด	วิธีการดำเนินการ/แหล่งข้อมูล/ การเก็บรวบรวมข้อมูล
บร. 3	แบบรายงานความรู้ ความเข้าใจ และทัศนคติที่มีต่อกองทุนหมู่บ้าน และชุมชนเมือง	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์กรรมการกองทุน - สัมภาษณ์สมาชิกกองทุน - สัมภาษณ์ประชาชนทั่วไป
บร. 4	แบบรายงานการปฏิบัติงานรายเดือน	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์กรรมการกองทุน - สัมภาษณ์สมาชิกกองทุน
บร. 5	แบบรายงานผลการจัดเวทีบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	- จัดเวทีประชาคม โดยมีประธานกองทุน หรือผู้ใหญ่บ้าน และคณะกรรมการกองทุน
บร. 6	แบบรายงานผลการจัดเวทีกลุ่มผู้กู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง	- จัดเวทีเสวนาสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน
บร. 7	แบบรายงานการสัมภาษณ์เพื่อค้นหาตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชน	- นำข้อมูลจาก บร. 2 มาสรุปเป็นแบบรายงานการชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน
บร. 8	โครงการเศรษฐกิจชุมชนหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์	- สัมภาษณ์และศึกษาจากโครงการ 1 ตำบล 1 ผลิตภัณฑ์ของตำบล ซึ่งจะมียู่ในเขตตำบล
บร. 9	แบบบันทึกการสัมภาษณ์	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์กรรมการกองทุน - สัมภาษณ์สมาชิกกองทุน - สัมภาษณ์ประชาชนที่ไม่เป็นสมาชิก
บร. 10	แบบสรุปบทเรียนชุมชนหมู่บ้าน	- จัดสัมมนา โดยมีคณะกรรมการกองทุน และสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน มาร่วมสัมมนา
บร. 11	แบบศึกษาเจาะลึกกรณี	<ul style="list-style-type: none"> - สัมภาษณ์สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งได้กู้ยืมเงิน - สัมภาษณ์คณะกรรมการซึ่งคอยดูแลการใช้จ่ายเงินของผู้กู้เงิน

แบบรายงาน	รายละเอียด	วิธีการดำเนินการ/แหล่งข้อมูล/ การเก็บรวบรวมข้อมูล
บร. 12	การวิเคราะห์จัดทำแผนแม่บทชุมชน	- จัดเวทีวิเคราะห์ทำแผนแม่บท โดยมี ผู้นำหมู่บ้าน และประชาชนของ หมู่บ้าน

แผนภูมิที่ 3 วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลตามแบบ บร.1 – บร.12

6. วิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล (Analysis of Data) เป็นกระบวนการนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้มาจัดกระทำให้เป็นระบบ ระเบียบ เพื่อสะดวก รวดเร็ว และง่ายต่อการทำความเข้าใจ แปลความ และสรุปความ โดยเริ่มตั้งแต่ขั้นต้นของการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การจำแนกประเภทของข้อมูล และนำมาดำเนินการวิเคราะห์โดยการเลือกใช้ค่าสถิติที่เหมาะสมกับจุดประสงค์ระดับของข้อมูล เป็นต้น แล้วนำข้อมูลนั้น ๆ มาคำนวณด้วยมือ เครื่องคำนวณ หรือเครื่องคอมพิวเตอร์ (หนังสือชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา : 2545 : 113)

ประเภทของการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของตัวเลขแล้วสรุปผลโดยใช้ค่าสถิติ เพื่อที่จะนำค่าสถิติไปใช้ตอบคำถามในประเด็นที่ต้องการ
2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็นกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลที่อยู่ในลักษณะของข้อความที่เขียนบรรยายความคิดเห็นในประเด็นที่กำหนดให้ แล้วสรุปผลโดยการประมวลความคิดเห็นเป็นข้อความที่จะนำไปใช้อธิบายในประเด็นที่ต้องการ

ซึ่งในการประเมินกองทุนหมู่บ้าน ก็ได้มีการวิเคราะห์ข้อมูลจากการเก็บรวบรวมข้อมูลมาได้ โดยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ ยกตัวอย่างเช่น

ตัวอย่าง ต้องการทราบรายได้เฉลี่ยต่อเดือนของบ้านสำโรง หมู่ 9 ตำบลจอหอ จึงได้เก็บรวบรวมข้อมูลรายได้ต่อเดือนของชาวบ้านจำนวน 10 ครัวเรือน และจากข้อมูลดังกล่าว เราสามารถหารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของชาวบ้านได้ดังนี้

$$1,000+1,000+5,000+3,000+4,500+8,000+2,500+3,000+4,500+3,500$$

10

$$= 3,600 \text{ บาท}$$

แสดงว่าชาวบ้านมีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ยเดือนละ 3,600 บาท

บทที่ 4

ผลการติดตามการประเมินโครงการ

1. ผลการประเมินบริบทชุมชน

1.1 บริบทระดับประเทศ

บริบทระดับประเทศ เช่น สภาพของที่ดิน สภาพของป่าไม้ สภาพศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ประชากร อาชีพ รายได้ และการศึกษา เป็นต้น

1.1.1 ความยากจนของประเทศ

ความยากจนของประชาชนในชนบทและชุมชนเมือง คือการไม่มีทุนและขาดโอกาสเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อนำมาพัฒนาอาชีพสร้างรายได้ ถดถอยง่าย ตลอดจนบรรเทาเหตุฉุกเฉินและความจำเป็นเร่งด่วน รัฐบาลมีเจตนาธรรมที่จะแก้ไขปัญหาความยากจน โดยได้กำหนดนโยบายเร่งด่วนในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง สำหรับเป็นแหล่งเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้านและชุมชนเมือง ใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจ อีกทั้งเพื่อให้ท้องถิ่นมีขีดความสามารถในการจัดระบบและบริหารจัดการกองทุนของตนเอง เพื่อสร้างศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านสังคมและด้านเศรษฐกิจของประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนเมืองสู่การพึ่งพาตนเองอย่างยั่งยืน อันเป็นการกระตุ้นเศรษฐกิจฐานรากของประเทศ รวมทั้งเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในอนาคต (หนังสือสารนิพนธ์ : 2545 : 18)

โดยรวมความอยู่ดีมีสุขของคนไทยในรอบ 5 ปี หลังวิกฤตเศรษฐกิจของคนไทย สามารถแบ่งได้ดังนี้

- ช่วงก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2535-2539) ดัชนีความอยู่ดีมีสุขโดยรวมก่อนวิกฤตเศรษฐกิจ อยู่ที่ระดับ 77.1 %
- ช่วงเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2540-2541) ดัชนีความอยู่ดีมีสุขโดยรวมช่วงวิกฤตเศรษฐกิจ อยู่ที่ระดับ 71.3 %
- ช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ (ปี พ.ศ. 2542-2544) ดัชนีความอยู่ดีมีสุข โดยรวมช่วงหลังวิกฤตเศรษฐกิจ จะปรับตัวขึ้นเล็กน้อย อยู่ที่ระดับ 72.1 %

ตารางที่ 1 เส้นความยากจน สัดส่วนและจำนวนคนจน

ปี	เส้นความยากจน (บาท/คน/เดือน)	สัดส่วนคนจน (ร้อยละ)	จำนวนคนจน (ล้านคน)
2531	475	32.6	17.9
2533	522	27.2	45.3
2535	600	23.2	13.5
2537	636	16.3	9.7
2539	737	11.4	6.8
2541	878	13.0	7.9

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน
: ประมวลผลโดยกองประเมินผลการพัฒนา สศช.

ตารางที่ 2 จำนวนคนจนมาก จนน้อย และเกือบจน

ปี	จนมาก (ร้อยละ)	จนน้อย (ร้อยละ)	เกือบจน (ร้อยละ)
2531	12.0	5.9	5.0
2533	9.5	5.7	4.8
2535	8.2	5.2	4.9
2537	5.5	4.1	3.9
2539	3.7	3.2	3.7
2541	4.4	3.6	3.7

ที่มา : ข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน
: ประมวลผลโดยกองประเมินผลการพัฒนา สศช.

หมายเหตุ : จนมาก คือ คนที่มีรายได้ต่ำกว่าร้อยละ 80 ของเส้นความยากจน

จนน้อย คือ คนที่มีรายได้ระหว่างร้อยละ 80-100 ของเส้นความยากจน

เกือบจน คือ คนที่มีรายได้สูงกว่าเส้นความยากจน ร้อยละ 20

ตารางที่ 3 สัดส่วนคนจนจำแนกตามภูมิภาค (หน่วยเป็นร้อยละ)

ปี	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	กรุงเทพฯและ ปริมณฑล
2531	26.6	32.0	48.4	32.5	6.1
2533	22.3	23.2	43.1	27.6	3.5
2535	13.3	22.6	39.9	19.7	1.9
2537	9.2	13.2	28.6	17.3	0.9
2539	6.3	11.2	19.4	11.5	0.6
2541	7.6	9.1	24.0	14.6	0.6

ตารางที่ 4 สัดส่วนคนจนจำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน (ล้านคน)			สัดส่วน (%)		
	2537	2539	2541	2537	2539	2541
1. เกษตรกร	5.02	4.02	4.41	52.0	58.7	55.4
1.1 เจ้าของที่ดิน	4.38	3.47	3.70	45.4	50.7	46.5
1.2 ผู้เช่าที่ดิน	0.64	0.55	0.71	6.6	8.0	8.9
2. คนงานเกษตร	1.25	0.86	1.14	13.0	12.6	14.3
3. ผู้ปฏิบัติงานใน กระบวนการผลิต	0.9	0.73	0.75	9.3	10.7	9.4
4. เสมียน/พนักงาน	0.2	0.11	0.19	2.1	1.6	2.4
5. อาชีพอื่น ๆ	2.28	1.12	1.49	23.6	16.4	18.4
รวม	9.65	6.84	7.95	100	100	100

1.1.2 นโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs)

ปัจจุบัน ภาคธุรกิจของไทย มีวิสาหกิจจำนวนทั้งสิ้น ประมาณ 3.5 แสนแห่ง ในจำนวนนี้กว่าร้อยละ 9 เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) คือมีการจัดการไม่เกิน 200 คน ต่อแห่ง ส่วนใหญ่ของ (SMEs) ไทย มีปัญหาสภาพคล่องต่ำ มาตรฐานทางบัญชีไม่เป็นที่ยอมรับ ขาดแคลนแหล่งเงินทุน เนื่องจากเป็นธุรกิจที่มีทุนจดทะเบียนต่ำ สินทรัพย์ขนาดเล็ก ทำให้ SMEs ส่วนใหญ่ขาดหลักประกันในการกู้เงิน จากสถาบันทางการเงินเอกชน

นโยบายแนวทางการช่วยเหลือของภาครัฐบาล กระทำผ่านกระทรวงการคลัง ธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งในช่วง 3 ปี ที่ผ่านมา มีการให้สินเชื่อผ่านสถาบันทางการเงินพิเศษ ได้แก่ บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งการค้ำประกันสินเชื่อ ผ่านบริษัทประกันสินเชื่อ อุตสาหกรรมขนาดย่อม (บสย.) (บทความทางธุรกิจ : บริษัทศูนย์วิจัยไทยพาณิชย์จำกัด : 2545)

ในช่วงปี 2544-2549 กระทรวงอุตสาหกรรมได้จัดทำแผนนโยบายของกระทรวง อุตสาหกรรม ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 นโยบายของ รัฐบาลและบทบาทภารกิจของกระทรวงอุตสาหกรรม ไว้ดังนี้

มาตรการเร่งด่วนระยะสั้น

1. ร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เร่งรัดการจัดทำแผนปฏิบัติการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ เพื่อให้แต่ละชุมชนได้นำภูมิปัญญาและศักยภาพท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนา สินค้า โดยกระทรวงอุตสาหกรรมจะร่วมสนับสนุนในด้านความรู้สมัยใหม่ เทคนิค การผลิตและการบริหารจัดการ รวมทั้งการทำตลาด เพื่อเชื่อมโยงสินค้าจากชุมชนสู่ ตลาด ทั้งในและต่างประเทศด้วยระบบร้านค้าเครือข่าย
2. ร่วมผลักดันการจัดตั้งธนาคารวิสาหกิจขนาดกลางและเล็ก ร่วมแก้ไขปัญหาสภาพ คล่องของภาคอุตสาหกรรม ด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารงานของบริษัท ด้วยการปรับโครงสร้างการบริหารของบริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.) เน้น การเพิ่มเงินทุนหมุนเวียน พร้อมกับการลดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ สนับสนุนการนำเครื่องจักรมาจดทะเบียนกรรมสิทธิ์ เพื่อใช้เป็นหลักทรัพย์ในการเพิ่มทุน ทั้งนี้เพื่อเป็นการ สนับสนุนผู้ประกอบการเดิม เพิ่มโอกาสทางเลือกด้านแหล่งเงินให้ผู้ประกอบการใหม่ อันจะช่วยสร้างและรักษาฐานการผลิต การจ้างงาน การสร้างรายได้ และการส่งออก
3. ให้ความช่วยเหลือเพื่อลดต้นทุนการผลิตในโรงงานอุตสาหกรรม โดยจัดบริหาร ปรึกษาแนะนำเพื่อปรับปรุงกระบวนการผลิต การบริหารจัดการ การลดต้นทุนพลังงาน การประหยัดพลังงาน และการใช้พลังงานทดแทน

4. สนับสนุนการแก้ไขปัญหาสภาพคล่องของภาคอุตสาหกรรม ด้วยการส่งเสริมการจดทะเบียนกรรมสิทธิ์เครื่องจักร เพื่อให้สามารถใช้เป็นหลักทรัพย์ในการกู้ยืม ผลักดันความร่วมมือกับธนาคารพาณิชย์เพื่อสนับสนุนสินเชื่อแก่ SMEs เร่งปรับโครงสร้างการบริการ เพิ่มสาขาและเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์สินเชื่อ พร้อมทั้งลดอัตราดอกเบี้ยของบรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมขนาดย่อม (บอย.)
5. เร่งปรับโครงสร้างภาษี เพื่อช่วยลดต้นทุน และข้อเสียเปรียบในการแข่งขันของอุตสาหกรรมไทย
6. ปรับปรุงกฎหมายว่าด้วยโรงงาน และมาตรฐานอุตสาหกรรมให้ทันสมัย เอื้อต่อการประกอบธุรกิจอุตสาหกรรม
7. เร่งรัดการดำเนินงานเพื่อปรับโครงสร้างอุตสาหกรรมทั้งด้านการผลิตการจัดการ และการตลาด ให้บังเกิดผลอย่างแท้จริง และต่อเนื่อง
8. พัฒนาสมรรถนะบุคลากร และองค์กร ทั้งภาครัฐและเอกชน ด้านเทคโนโลยีการผลิต ที่ทันสมัยด้านการจัดการสิ่งแวดล้อม และความปลอดภัยภาคอุตสาหกรรม และด้านระบบการจัดการตามมาตรฐานสากล เช่น ISO 9000, ISO 14000, ISO 18000 และ HACCP เป็นต้น เพื่อให้มีศักยภาพ พร้อมรองรับการปรับตัวสู่เศรษฐกิจยุคใหม่ รวมทั้งสนับสนุนให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ ๆ ในธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดเล็ก สำหรับเศรษฐกิจใหม่ที่ใช้ความรู้เป็นพื้นฐาน
9. กำหนดมาตรการบรรเทาผลกระทบ และเตรียมความพร้อมรับการเปิดเสรีทางการค้าทั้งจากข้อตกลง WTO AFTA และกลุ่มเศรษฐกิจอื่น ๆ รวมทั้งการค้า การลงทุน และการวิเคราะห์ผลกระทบตามข้อตกลงภายใต้กรอบข้อตกลง และความร่วมมือระหว่างประเทศ รวมทั้งส่งเสริมให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลด้านการค้า การลงทุน และการวิเคราะห์ผลกระทบตามข้อตกลง ภายใต้กรอบความร่วมมือระหว่างประเทศ

มาตรการระยะยาว

1. ปรับปรุงโครงสร้างการผลิตในภาคอุตสาหกรรม และการส่งเสริมการลงทุนให้สอดคล้องกับเป้าหมาย และยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยคำนึงถึงทรัพยากรธรรมชาติ ทักษะฝีมือ ศักยภาพในการผลิตและการตลาด และการใช้วัตถุดิบในประเทศ ให้สอดคล้องกับการพึ่งพาจากต่างประเทศ
2. เสริมสร้างให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐาน และเชื่อมโยงอุตสาหกรรมต่อเนื่อง ที่ จะก่อให้เกิดผลต่อเนื่องต่อการปรับโครงสร้างการผลิตภาคอุตสาหกรรม ตลอดจนส่งเสริม สนับสนุน และพัฒนาอุตสาหกรรมพื้นฐานของประเทศ เพื่อสร้างความแข็ง

- แกร่งให้กับระบบเชื่อมโยงของอุตสาหกรรม
3. สร้างความแข็งแกร่งให้กับอุตสาหกรรม ที่ประเทศไทยมีศักยภาพการพัฒนา และมีฐานความรู้ความชำนาญสูง โดยส่งเสริมให้ไทยเป็นแหล่งผลิตอาหาร และแปรรูปเกษตรอุตสาหกรรม ที่มีคุณภาพของโลก
 4. พัฒนาอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดเล็ก ให้มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมของประเทศ โดยให้การสนับสนุนและส่งเสริมความร่วมมือการวิจัย และการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และเทคโนโลยีระหว่างภาครัฐ เอกชน และสถาบันการศึกษา รวมทั้งผลักดันให้เกิดเครือข่ายสารสนเทศ เกี่ยวกับปัจจัยการผลิตและการตลาดและส่งเสริมให้ SMEs ดำเนินกิจการค้าพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์
 5. ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการเงิน รวมถึงการสนับสนุนการจัดตั้ง และการดำเนินงานของกองทุนร่วมทุน ตลอดจนการค้าประกันสินเชื่อ เพื่อพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดเล็ก โดยจัดทำแผนพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลาง และขนาดเล็ก ให้เข้าถึงแหล่งสินเชื่อ และเพิ่มปริมาณสินเชื่อ SMEs รายย่อยตามความจำเป็น
 6. สนับสนุน และการกำหนดมาตรฐานเพิ่มมูลค่าเพิ่มสินค้าอุตสาหกรรม สนับสนุนเพิ่มผลผลิตภาคอุตสาหกรรม เพื่อการแข่งขัน และการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเพิ่มผลผลิตภาพการผลิตรวมภาคอุตสาหกรรมไม่น้อยกว่าร้อยละ 2.5 ต่อปี รวมทั้งสร้างเครือข่ายและขบวนการเพื่อการพัฒนาปัจจัยหลักที่เป็นเงื่อนไขของความสำเร้ง ในการเพิ่มผลผลิต เช่น พัฒนาบุคลากร เพิ่มขีดความสามารถด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เป็นต้น
 7. สนับสนุนการพัฒนาอุตสาหกรรมในท้องถิ่นชุมชน และภูมิภาค ให้เกิดธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีระบบการจัดการที่เข้มแข็ง และนำไปสู่การพัฒนาตามระบบบริหารคุณภาพที่ยั่งยืน โดยพัฒนากลุ่มอาชีพในท้องถิ่น ส่งเสริมการผลิตสินค้าไทย สร้างเครื่องหมายสินค้าท้องถิ่น รวมทั้งสนับสนุนการจัดระบบพื้นที่อุตสาหกรรม ในรูปนิคมอุตสาหกรรมในพื้นที่ ที่มีศักยภาพจะพัฒนาเป็นพื้นที่เศรษฐกิจของประเทศ โดยส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม และสนับสนุนให้ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมเข้าไปตั้งโรงงานอยู่ในนิคมอุตสาหกรรม
 8. ส่งเสริมการรับช่วง และการเชื่อมโยงการผลิตระหว่างกิจการอุตสาหกรรม ในลักษณะของกลุ่มอุตสาหกรรม เพื่อให้มีการสนับสนุนและถ่ายทอดเทคโนโลยีระหว่างกัน และเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนที่เข้มแข็งกับธุรกิจอุตสาหกรรม ตลอดจน จัดตั้งกลุ่มอุตสาหกรรมที่สามารถแลกเปลี่ยนทรัพยากรระหว่างกันได้ และเป็นพันธมิตรกัน (Industril Culster)

9. กำกับดูแลสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรมที่มีความเสี่ยงภัย และมีมลภาวะสูง สนับสนุนให้ย้ายไปยังเขตประกอบการอุตสาหกรรม โดยลดภาษีของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรมให้ได้เพิ่มขึ้น ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ตลอดจนส่งเสริมและผลักดันการนำเทคโนโลยีที่เหมาะสม มาใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยเน้นการรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และเสริมสร้างความปลอดภัยในสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม เช่น ปรับปรุงมาตรฐานการจัดการมลพิษทางอากาศ ควบคุมคุณภาพอากาศให้สารมลพิษต่าง ๆ อยู่ในพิกัดมาตรฐาน บังคับกฎหมายอย่างเข้มงวด กับกิจการที่เป็นแหล่งกำเนิดมลพิษ และส่งเสริมการผลิตที่สะอาด รวมทั้งให้องค์กรท้องถิ่น เข้ามามีส่วนร่วม ในการกำกับดูแลสถานประกอบการธุรกิจอุตสาหกรรม ผ่านระบบการจัดการที่โปร่งใสและมีประสิทธิภาพ
10. พัฒนาระบบสารสนเทศภาวะอุตสาหกรรม และกฎระเบียบมาตรการทางการค้า และการส่งออก ให้เชื่อมโยงกันอย่างทั่วถึง ระหว่างส่วนกลางกับส่วนภูมิภาค รวมถึงองค์กรที่เป็นกลไกบริหารส่วนระดับท้องถิ่น เพื่อสร้างระบบข้อมูลเตือนภัย และเป็นข้อมูลเพื่อการปรับตัวได้ทันสถานการณ์
11. เร่งรัดการจัดตั้งสถาบันอิสระ เพื่อทำหน้าที่สนับสนุนพัฒนาอุตสาหกรรมในแต่ละสาขา ได้แก่ สถาบันผลิตภัณฑ์ไม้และเครื่องเรือน สถาบันยาและเคมีภัณฑ์ สถาบันอุตสาหกรรมเซรามิกส์และสถาบันอุตสาหกรรมพลาสติก
12. ส่งเสริมและขยายความร่วมมือด้านอุตสาหกรรม และการลงทุนต่างประเทศ และประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค เพื่อสร้างพันธมิตรทางการค้า และการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม และจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ทั่วประเทศ มีกระบวนการประเมินผลการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

1.1.3 ภาวะการขาดดุลการค้าของประเทศ

ในระยะ 5 เดือนแรกของปี 2545 (เดือนมกราคม – เดือนพฤษภาคม) ดุลการค้าของประเทศไทยเกินดุลมีมูลค่า 1,228 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ส่วนใหญ่ประเทศคู่ค้าสำคัญที่ไทยมีดุลการค้าเกินดุล ได้แก่ สหรัฐอเมริกา สหประชาชาติ สหภาพยุโรป สิงคโปร์ และแอฟริกา

ส่วนการขาดดุลการค้าของประเทศไทยนั้น ส่วนใหญ่ประเทศที่ไทยขาดดุลการค้า นั้น ได้แก่ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศมาเลเซีย ประเทศเกาหลีใต้ ประเทศจีน ประเทศไต้หวัน ตะวันออกกลาง ยุโรปตะวันออก และอเมริกาใต้ (<http://moc.go.th/thai/dbe/economic/bot.htm>)

ก่อนวิกฤติเศรษฐกิจจะเกิดขึ้นในปี 2540 ดุลบัญชีเดินสะพัดในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาของ ไทยขาดดุลมาโดยตลอด เนื่องจากประเทศมีการนำเข้ามากกว่าการส่งออก ทำให้ดุลการค้าขาดดุล

สำหรับในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจระยะ 3 ปีที่ผ่านมา ทางการได้ปรับปรุงระบบอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราเป็นระบบลอยตัว จนเป็นผลให้ค่าเงินบาทอ่อนค่าลง ซึ่งส่งผลดีต่อการส่งออกเพื่อหารายได้ที่ เป็นเงินตราต่างประเทศ ประกอบกับเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าสำคัญที่ขยายตัวต่อเนื่อง

ถ้าหากการส่งออกชะลอตัวมากกว่าที่คาด ขณะที่การนำเข้าเร่งสูงขึ้น ย่อมส่งผลโดยตรง ต่อภาวะการเกินดุลการค้า และดุลบัญชีเดินสะพัดให้ลดลง อาจถึงขั้นขาดดุลได้ในที่สุด ดังนั้น นับเป็นความจำเป็นอย่างยิ่งในการดำรงสถานะการเกินดุลในทั้ง 2 บัญชี อย่างน้อยในระดับพอ สมควรต่อไป เนื่องจากหากประเทศไทยประสบภาวะเงินทุนไหลออกผนวกกับการชำระหนี้คืน ของภาครัฐและเอกชน จนส่งผลให้ดุลการชำระเงินขาดดุลด้วยแล้ว ย่อมส่งผลกระทบต่อเงิน ตำรองเงินตราต่างประเทศ รวมถึงความสามารถในการชำระหนี้ของประเทศต่อเนื่องถึงค่าเงิน บาทและเสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด

“เสถียรภาพทางเศรษฐกิจของประเทศ”

หากไทยประสบกับภาวะขาดดุล 3 บัญชี ซึ่งได้แก่ ขาดดุลงบประมาณ ขาดดุลบัญชีเดิน สะพัด และขาดดุลการชำระเงิน นับเป็นการซ้ำเติมความพยายามพลิกฟื้นเศรษฐกิจของประเทศ เพราะการขาดดุลบัญชีเดินสะพัดที่สืบเนื่องมาจากการชะลอตัวของการส่งออก จะนำไปสู่การชะลอ ตัวในภาคการผลิต โดยเฉพาะสินค้าอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนประมาณ 75 % ของมูลค่าการส่งออก รวม และอาจนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของภาวะการว่างงาน การปรับลดการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคและ การลงทุนของภาคเอกชน

ดังนั้น บทบาทในการกระตุ้นเศรษฐกิจโดยใช้งบประมาณขาดดุล ภาครัฐจึงควรเข้ามา ชดเชย แต่ทว่ามีข้อจำกัดในเรื่องงบประมาณและการก่อหนี้ภาครัฐที่มีอยู่ในระดับสูง จึงย่อมส่งผล กระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ

1.1.4 สภาพแวดล้อมของประเทศในปัจจุบัน

มีผลกระทบต่อประชากรในประเทศ และภายในสังคมไทย ซึ่งสามารถแยกเป็นหัวข้อ ได้ ดังนี้

- พื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย
- ความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดิน
- สถานการณ์มลพิษทางน้ำ
- อัตราการเกิดคดี

ตารางที่ 5 พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทย

ภาค	ปี 2540		ปี 2541		พื้นที่ถูกทำลาย (ปี 2540-41)
	พื้นที่	สัดส่วน	พื้นที่	สัดส่วน	
เหนือ	72.67	68.54	45.66	43.06	37.01
ตะวันออกเฉียงเหนือ	44.31	41.99	13.11	12.43	31.20
กลางและตะวันตก	22.28	52.91	10.03	23.81	12.26
ใต้	18.52	41.89	7.58	17.15	10.94
ตะวันออก	13.23	57.98	4.69	20.57	8.54
รวมทั้งประเทศ	171.02	53.33	81.07	25.28	89.05

ที่มา : ส่วนศูนย์ข้อมูลกลาง กรมป่าไม้ (หน่วยเป็นร้อยละ)

ตารางที่ 6 ความรุนแรงของการชะล้างพังทลายของดินของภาคต่าง ๆ

ระดับความรุนแรง	เหนือ	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้	ทั้งประเทศ
ปานกลาง	12.75	2.94	7.21	1.18	24.08
รุนแรง	2.50	0.20	0.22	0.45	3.37
รุนแรงมาก	8.68	0.33	1.00	2.93	12.94
รวม (ล้านไร่)	23.93	3.47	8.43	4.56	40.39
(%)	(53.2)	(8.6)	(20.9)	(11.3)	(100)
พื้นที่ภาค (ล้านไร่)	107	105.53	63.96	44.20	320.69

- หมายเหตุ : 1. รุนแรงปานกลาง พื้นที่นี้มีความอุดมสมบูรณ์ลดลง ผลผลิตต่ำ ควรมีมาตรการป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน พื้นที่ส่วนใหญ่ใช้ปลูกพืชไร่ พืชสวน ไม้ผล ไม้ยืนต้นและสวนป่า
2. รุนแรง พื้นที่นี้หากจะใช้ทำการเกษตรต้องมีมาตรการอนุรักษ์ดินและน้ำอย่างเคร่งครัด
3. รุนแรงมาก พื้นที่นี้ไม่เหมาะสมต่อการเกษตร ควรกันไว้ปลูกป่า/ไม้ยืนต้น

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ 7 สถานการณ์มลพิษทางน้ำ ปี 2539 – 2541

แหล่งน้ำ	ค่ามาตรฐาน	ปี 2539	ปี 2540	ปี 2541
แม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง				
ออกซิเจนละลายน้ำ (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 2.0	0.7	0.5	1.0
บีโอดี (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 4.0	6.2	3.1	2.8
แม่น้ำท่าจีนตอนล่าง				
ออกซิเจนละลายน้ำ (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 2.0	1.2	0.9	1.3
บีโอดี (มิลลิกรัม/ลิตร)	ไม่ต่ำกว่า 4.0	2.0	2.4	2.0
แบคทีเรีย (mpn/100 ลิตร)	-	10,000	41,000	2,400

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 8 อัตราการเกิดคดี (จำนวนรายต่อประชากร 100,000 คน)

ประเภทความผิด	2539	2540	2541
1. คดีอุกฉกรรจ์และสะเทือนขวัญ (รับแจ้ง)	13.44	13.86	15.36
2. คดีชีวิต ร่างกายและเพศ (รับแจ้ง)	39.07	40.59	43.66
3. คดีประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน (รับแจ้ง)	82.57	86.34	106.46
4. คดีรัฐเป็นผู้เสียหาย (จับได้)	503.03	513.20	586.96

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

1.1.5 ความเดือดร้อนและการเป็นหนี้สินของประชาชน

จากการสำรวจสภาพเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2542 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2543) พบว่า ในปี พ.ศ. 2542 แต่ละครัวเรือนมีรายได้เฉลี่ย 152,748 บาท มีรายจ่ายเฉลี่ย 122,856 บาท และมีหนี้สินเฉลี่ย 71,713 บาท คิดเป็นสัดส่วนของหนี้สินต่อรายได้เท่ากับ ร้อยละ 47 ซึ่งนับว่าสูงพอสมควร ในจำนวนหนี้สินส่วนใหญ่ (ร้อยละ 59) ใช้ไปเพื่อการใช้จ่ายในครัวเรือน และที่เหลือร้อยละ 41 ถูกใช้เพื่อการลงทุน ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้ย้อนกลับมาสู่ครัวเรือนได้ในอนาคต

จำนวนหนี้สินและการกระจายหนี้สินแตกต่างกันอย่างมากในแต่ละท้องที่ (ดูตารางที่ 9) กล่าวคือ ครัวเรือนในกรุงเทพฯ (รวมนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ) มีหนี้สินสูงที่สุดคือ 115,711 บาท สูงกว่าครัวเรือนในภาคใต้ที่มีหนี้สินต่ำที่สุดถึง 2 เท่า 57,123 บาท ครัวเรือนในภาคเหนือมีหนี้สินเป็นที่สองรองมา ตามด้วยภาคกลาง และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ

ครัวเรือนในกรุงเทพฯ ภาคเหนือ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนหนี้สินที่ใช้เพื่อการบริโภคในครัวเรือนสูงพอๆ กัน คือ กว่าร้อยละ 60 ของหนี้สินจะใช้เพื่อการบริโภค ในขณะที่ครัวเรือนในภาคใต้ใช้เพื่อการบริโภคเพียงร้อยละ 56 ส่วนครัวเรือนในภาคกลาง หนี้สินส่วนใหญ่จะใช้เพื่อการลงทุน (ร้อยละ 57)

หนี้สินเพื่อการลงทุน เกือบทั้งหมดของครัวเรือนในกรุงเทพฯ อยู่นอกภาคการเกษตร (ร้อยละ 99) แต่ในภาคอื่น ๆ มากกว่าครึ่งของหนี้สินเพื่อการลงทุนจะใช้เพื่อการเกษตร (ร้อยละ 50 ในภาคเหนือ ร้อยละ 53 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และร้อยละ 53 ในภาคใต้) ยกเว้นครัวเรือนในภาคกลางที่มีหนี้สินเพื่อการเกษตรเพียงร้อยละ 45 เท่านั้น

ตารางที่ 9 การกระจายร้อยละของจำนวนหนี้สินโดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน จำแนกตามวัตถุประสงค์ของการกู้ยืมและภาคต่าง ๆ พ.ศ. 2542

วัตถุประสงค์ของการกู้ยืม	กรุงเทพ	กลาง	เหนือ	ตะวันออก เฉียงเหนือ	ใต้	รวม
เพื่อใช้จ่ายในครัวเรือน	63.2	42.6	62.9	61.9	56.0	58.6
ใช้ทำธุรกิจที่ไม่ใช่การเกษตร	36.0	31.6	18.3	17.4	19.9	24.9
เพื่อใช้ทำการเกษตร	0.4	25.8	18.6	20.0	23.4	16.1
อื่น ๆ	0.4	0.1	0.2	0.8	0.7	0.4
หนี้สินทั้งสิ้น	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวนเงิน	115,711	63,407	73,013	60,329	57,123	71,713

หมายเหตุ : กรุงเทพฯ รวม นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ภาคกลาง ไม่รวม : กรุงเทพฯ นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ที่มา : คำนวณจาก รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมเมือง พ.ศ. 2542

สำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2543

1.1.6 บรรยากาศของความอ่อนแอในท้องถิ่นชนบท บางคนเรียกว่า ความล้มเหลวของท้องถิ่นชนบท

ยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยที่ผ่านมานั้น ตั้งอยู่บนหลักทฤษฎีการสร้างความทันสมัย (Modernization) ที่นำเสนอจากประเทศตะวันตก และใช้ต้นแบบการพัฒนาของประเทศตะวันตกเป็นแม่แบบการดำเนินการ เริ่มจากการสร้างความทันสมัยให้แก่ประเทศ การพัฒนาอุตสาหกรรมและโลกาภิวัตน์ การสร้างผลลัพธ์ในเชิงลบที่สำคัญหลายประการพร้อม ๆ กัน ได้แก่

1. การสถาปนาระบบโครงสร้างความทันสมัยที่วางพื้นฐาน อยู่บนความทันสมัยแบบเมืองแม่ และเมืองบริวาร ทำให้ประเทศไทยต้องพึ่งพาประเทศที่เป็นเมืองแม่ หรือศูนย์กลางของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมโลกมากขึ้น ทำให้ประเทศไทยกลายเป็นตลาดนำเข้าสินค้าอุตสาหกรรมหนัก เช่น เทคโนโลยีที่มีราคาสูง และทำหน้าที่ผลิตสินค้าเกษตรและอุตสาหกรรมการประกอบชิ้นส่วนที่ใช้แรงงานเป็นหลัก มีมูลค่าเพิ่มไม่สูงมากนัก แต่ก่อให้เกิดการขาดดุลการค้า การขาดเงินออมภายในประเทศ การมีหนี้กับต่างประเทศ และการพึ่งพาแหล่งเงินทุนจากต่างประเทศมากขึ้น

2. ก่อให้เกิดโครงสร้างรัฐแบบอำนาจนิยม ที่ประสานสัมพันธ์กับการผูกขาดระดับโลก เกี่ยวกับระบบผูกขาดอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมือง การมีระบบราชการที่ใหญ่โต ที่ประสานกับระบบอำนาจอิทธิพลทั้งในเมืองและชนบท ระบบวัฒนธรรมอำนาจนิยมแบบเจ้าขุนมูลนาย และวัฒนธรรมนักเลง และระบบเจ้าพ่อท้องถิ่น
3. เกิดการพึ่งพาเทคโนโลยี ส่วนใหญ่เป็นการนำเข้าจากต่างประเทศ และไม่ให้ความสำคัญสำคัญกับเรื่องต้นทุนทางสังคม
4. เกิดปัญหาเหลื่อมล้ำของการพัฒนาระหว่างเมืองกับชนบท ระหว่างการเกษตรกับอุตสาหกรรม ระหว่างคนจนกับคนรวย
5. การนิยมตะวันตก ทำให้คนไทยลืมนคุณค่าของวัฒนธรรมไทย ทอดทิ้งภูมิปัญญาดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่น
6. เกิดการพังทลายของสิ่งแวดล้อม และทรัพยากร จนเกิดการเสียสมดุลและความอุดมสมบูรณ์ทั้งทรัพยากรบนดิน ในดิน และในน้ำ
7. การพังทลายของเกษตรกรรมและชุมชนในชนบท ได้แก่ ปัญหาความยากจน การล่มสลายของเกษตรกรรมรายย่อย ทำให้ครอบครัวแตกแยก มีการอพยพย้ายถิ่น ปัญหาการขายแรงงาน ปัญหาโสเภณี
8. เกิดการเสื่อมโทรมทางวัฒนธรรม ศีลธรรมจากการส่งเสริมการท่องเที่ยว โดยไม่คำนึงถึงแบบแผนของวัฒนธรรมเดิม และสร้างวัฒนธรรมบริโภคนิยม ที่ไม่ก่อประโยชน์ทางสมองและสุขภาพ อาทิ สถานเริงรมย์ ยาเสพติด การพนัน การขายตัว
9. การรวมศูนย์ที่กรุงเทพฯ ทำให้การขยายตัวของกรุงเทพฯ เกิดขึ้นอย่างไร้ทิศทาง นำไปสู่การแก้ปัญหาการจราจร น้ำเสีย มลภาวะ และประชากรที่เพิ่มขึ้นเกิดขึ้นเป็นชุมชนแออัด
10. เกิดปัญหาสุขภาพอนามัยที่เกิดจากการดำเนินชีวิต

1.1.5 ค่านิยมในกระแสวัฒนธรรมและสินค้าจากต่างประเทศ

เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า สภาพสังคมไทยในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอันมาก อิทธิพลของวัฒนธรรมต่างประเทศที่เข้ามาสู่สังคมไทย ทำให้คนไทยเป็นจำนวนมากหันไปเอาแบบอย่างและทิ้งวัฒนธรรมไทยไปเสียสิ้น คนไทยที่หันไปนิยมวัฒนธรรมต่างประเทศต่างพากันคิดว่า การประพฤติตามแบบอย่างวัฒนธรรมต่างประเทศนั้นเป็นเรื่องที่ทันสมัย

เมื่อหันมาดูในด้านเศรษฐกิจของประเทศไทย ก็ย่อมเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนว่า มีลักษณะไม่มั่นคงเลย ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐบาล ปัญหาค่าของเงินบาทที่ตกต่ำลง ซึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากภาวะเงินเฟ้อและฝืดอย่างรุนแรง ทำให้ค่าครองชีพของประชาชนสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

(สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ : 2539 : 9)

1.2 บริบทระดับท้องถิ่น

บริบทระดับท้องถิ่น ได้แก่ สภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านและชุมชน สภาพป่าและหนองน้ำ สภาพที่ดินทำกินของชาวบ้านในหมู่บ้าน และชุมชน

ตัวชี้วัดบริบทระดับท้องถิ่น หรือตัวชี้วัดบริบทภายในท้องถิ่น ประกอบไปด้วยตัวแปรดังต่อไปนี้

1.2.1 ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

ประวัติของหมู่บ้านสำโรงนั้น บ้านตำโรงก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณ 300 กว่าปีมาแล้ว โดยผู้ก่อตั้งและเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ ผู้ใหญ่น้อย ภักดีจอหอ ตามคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในหมู่บ้านบอกว่าบริเวณที่ตั้งของหมู่บ้านในปัจจุบันนี้ เมื่อก่อนเป็นเหมือนเกาะ มีทุ่งนาล้อมรอบไม่มีถนนเข้า พวกที่อพยพมาเป็นกลุ่มแรกต้องใช้เรือพายเข้ามา จึงได้ก่อตั้งเป็นหมู่บ้านสำโรงขึ้นมาจนถึงทุกวันนี้

สำหรับที่มาของชื่อหมู่บ้านสำโรงนั้น เกิดขึ้นจากผู้อพยพเข้ามาอยู่กลุ่มแรกนั้นมีอยู่จำนวน 3 ครอบครัว และในบริเวณที่ตั้งบ้านเรือนอยู่นั้น มีต้นสำโรงอยู่กันอย่างหนาแน่น จึงได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านสามโรง ซึ่งต่อมาได้กลายมาเป็น “บ้านสำโรง” จนถึงปัจจุบัน

สภาพทางภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านสำโรงนั้น อยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอเมืองนครราชสีมาไปทางทิศเหนือ ประมาณ 9 กิโลเมตร

อาณาเขต	ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านกล้วย
	ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านประโดก
	ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านช่องอู่
	ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านโพนสูง

อาชีพดั้งเดิมของหมู่บ้านสำโรง คือ อาชีพทำนา และนิยมเลี้ยงสัตว์ไว้ในครอบครัว เช่น วัว ควาย เป็ด ไก่ เป็นต้น แต่ในปัจจุบันส่วนใหญ่ได้พากันไปรับจ้างในตัวเมืองนครราชสีมา

1.2.2 สภาพปัจจุบัน

สามารถแยกรายละเอียด ได้ดังนี้

- ลักษณะประชากร

หมู่บ้านสำโรง หมู่ที่ 9 ตำบลจอหอ อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา มีจำนวน 63 ครัวเรือน จำนวนประชากรทั้งหมด 259 คน โดยแยกเป็น

- เพศชาย 125 คน
- เพศหญิง 134 คน

ซึ่งผู้วิจัย สามารถเขียนแสดงในตารางได้ต่อไปนี้

ตารางที่ 10 จำนวนและร้อยละของประชากร จำแนกตามลักษณะของประชากร

ที่	ลักษณะของประชากร	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1	เพศ	259	100
	- ชาย	125	48
	- หญิง	134	52
2	อายุ	259	100
	1 วัน - 3 ปีเต็ม	11	4
	3 ปี 1 วัน - 6 ปีเต็ม	9	3
	6 ปี 1 วัน - 12 ปีเต็ม	11	4
	12 ปี 1 วัน - 14 ปีเต็ม	10	4
	15 ปี 1 วัน - 18 ปีเต็ม	12	5
	18 ปี 1 วัน - 50 ปีเต็ม	145	56
	50 ปี 1 วัน - 60 ปีเต็ม	41	16
60 ปี 1 วันขึ้นไป	20	8	
3	ระดับการศึกษา	44	100
	- ประถมศึกษา	20	45
	- มัธยมศึกษา	22	50
	- นักศึกษาผู้ใหญ่ (กศน.)	-	-
	- สูงกว่ามัธยมศึกษา	2	5

ประชากรอายุ 60 ปีขึ้นไป ในหมู่บ้านที่มีฐานะยากจน ไม่มีผู้อุปการะในหมู่บ้าน มีทั้งหมด 8 คน และในปัจจุบันได้มีหน่วยงานจากภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลืออยู่ 8 คน โดยหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ คือ หน่วยงานประชาสงเคราะห์ ในหมู่บ้านไม่มีคนพิการ

- แหล่งน้ำในหมู่บ้าน

สำหรับแหล่งน้ำของหมู่บ้านตำโรง มีรายละเอียดดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 11 จำนวนแหล่งน้ำและการใช้น้ำ จำแนกตามแหล่งน้ำ

แหล่งน้ำ	จำนวน (บ่อ)	การใช้น้ำ	
		ตลอดปี (บ่อ)	ไม่ตลอดปี (บ่อ)
1. บ่อน้ำตื้น	3	3	-
2. คลองน้ำ	1	1	-
3. ห้วย	1	1	-

1.2.3 ด้านเศรษฐกิจทั้งหมู่บ้าน

ด้านเศรษฐกิจในหมู่บ้าน มีพื้นที่ทำการเกษตร 230 ไร่ โดยพื้นที่ทั้งหมดจะประกอบอาชีพทำนา 230 ไร่ มีผลผลิตด้านทำนทั้งหมดปีละ 37 เกวียน โดยจะเก็บไว้รับประทานเองทั้งหมด ส่วนเรื่องการใช้ปุ๋ย ชาวบ้านจะสั่งซื้อปุ๋ยเคมีทั้งหมด ปีละ 200 กระสอบ เพื่อใช้ในการเกษตร

ส่วนรายได้เฉลี่ยต่อปีของหมู่บ้านตำโรงนั้น จะตกอยู่ประมาณปีละ 30,000 – 50,000 บาท เนื่องจาก เวลาเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้ว ชาวบ้านจะนิยมไปทำงานรับจ้างอยู่ในตัวเมืองนครราชสีมา ด้วย ทำให้มีรายได้เข้ามาในครอบครัวเรื่อย ๆ ส่งผลให้รายได้เฉลี่ยต่อปีของคนในหมู่บ้านตำโรงนั้น มีค่าเฉลี่ยที่สูง

1.2.4 ด้านวัฒนธรรม

ภาษาที่ใช้ภายในหมู่บ้านตำโรงนั้น ทุกคนจะใช้ภาษาท้องถิ่นหรือภาษาโคราช และงานบุญหรืองานประเพณีประจำปีของคนในหมู่บ้านตำโรงนั้น ก็จะมีดังนี้

- เดือนมกราคม ทำบุญประเพณี วันขึ้นปีใหม่
- เดือนมีนาคม ทำบุญประเพณี วันฉลองคุณย่าโม
- เดือนเมษายน ทำบุญประเพณี วันสงกรานต์
- เดือนสิงหาคม ทำบุญประเพณี วันแม่แห่งชาติ
- เดือนธันวาคม ทำบุญประเพณี วันพ่อแห่งชาติ

โดยในวันดังกล่าว ผู้นำหมู่บ้านจะนิมนต์พระจากวัดใกล้เคียง เช่น วัดบ้านกล้วยมาทำบุญ ณ ศาลาประชาคมของหมู่บ้านทุกครั้ง เพื่อให้ชาวบ้านได้ร่วมกันทำบุญ

1.2.5 ข้อมูลด้านอื่น ๆ

สำหรับข้อมูลด้านอื่น ๆ ของหมู่บ้านสำโรงนั้น ผู้วิจัยจะเน้นเรื่องการปกครองภายในหมู่บ้านสำโรง ดังนี้

บ้านสำโรงมีการปกครองในระบอบประชาธิปไตย มีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำหมู่บ้าน การปกครองหมู่บ้าน แบ่งการปกครองออกเป็นคุ้ม จำนวน 4 คุ้ม ซึ่งในแต่ละคุ้มจะมีหัวหน้าคุ้มปกครองรับผิดชอบดูแลแต่ละคุ้มของตนเอง หัวหน้าคุ้มแต่ละคุ้มจะเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง มีผู้ใหญ่บ้านเป็นหัวหน้า หรือประธาน มีสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและผู้ทรงคุณวุฒิ เป็นคณะกรรมการร่วมในชุดดังกล่าว

ตารางที่ 12 ตารางแสดงทำเนียบผู้นำหมู่บ้าน

ลำดับ	ชื่อ - สกุล	ตำแหน่ง
1	นายสุชาติ พร้อมจะบก	ผู้ใหญ่บ้าน
2	นายจาก ถาดจอหอ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3	นายบรรจง ย่านจอหอ	ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4	นายจำลอง อินทร์โคกสูง	สมาชิก อบต.
5	นายชนัด พลายหมื่น ไวย	สมาชิก อบต.
6	นางสมร อินทร์โคกสูง	ประธานแม่บ้าน
7	นายสนิท ถาดจอหอ	ประธานประชาคมหมู่บ้าน
8	นายอุเทน หมื่นมะเวียง	ประธานเยาวชน
9	นางแจลัม ขำโคกสูง	ประธาน อ.ส.ม.

ตารางที่ 13 ตารางแสดงชื่อคุ้ม หัวหน้าคุ้ม ขอบเขตรับผิดชอบ

ลำดับ	ชื่อคุ้ม	ชื่อหัวหน้าคุ้ม	ลูกคุ้ม (หลัง)
1	อีสานพัฒนา	นายนบ ชื่นจอหอ	16
2	บูรพาพัฒนา	นางทวิทรัพย์ ชื่นจอหอ	15
3	ทักษิณพัฒนา	นายจาก ถาดจอหอ	15
4	หรรษพัฒนา	นางสาวราย ไม้โคกสูง	17

2. ผลการประเมินโครงการโดยภาพรวม

2.1 ผลการประเมินหน่วยระบบ A

หน่วยระบบ A คือ หน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้

2.1.1 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ A พบว่า

- 1) นโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์ และเปิดเวทีชาวบ้านในหมู่บ้าน พบว่า ชาวบ้านเข้าใจในนโยบายของรัฐบาล ว่า ต้องการให้เงิน 1 ล้านบาทนี้มาหมุนเวียน ให้เป็นแหล่งเงินทุนให้ชาวบ้านกู้ยืมไปประกอบอาชีพ และส่งผลตอบแทนให้แก่กองทุนในรูปแบบของดอกเบี้ย และเงินดอกเบี้ยนี้ก็จะไปเป็นของหมู่บ้าน
- 2) เงิน 1 ล้านบาท สำหรับหมู่บ้านตำโรง ได้รับอนุมัติเงิน 1 ล้านบาท เมื่อวันที่ 6 พฤศจิกายน 2544 และคณะกรรมการได้อนุมัติเงินกู้ให้แก่สมาชิก งวดที่ 1 ในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2544
- 3) คณะกรรมการหมู่บ้าน ชาวบ้านได้จัดเวทีประชาคมเพื่อคัดเลือกคณะกรรมการและบ้านตำโรง ได้คณะกรรมการจำนวน 9 คน และได้มีการแบ่งหน้าที่กันเพื่อทำงานตามความถนัดและความสามารถของแต่ละคน
- 4) เงินที่ผู้กู้ชำระคืน สำหรับบ้านตำโรง เมื่อสมาชิกได้กู้ยืมเงินไปแล้ว ก็จะส่งใช้คืนตามกำหนด และเงินที่ผู้กู้ชำระคืน ก็จะเก็บไว้เพื่อให้สมาชิกคนอื่นได้กู้ยืมเพื่อไปใช้ประกอบอาชีพต่อไป
- 5) ผู้สมัครขอกู้ บ้านตำโรง ได้มีผู้สมัครขอกู้เป็นรายบุคคล ทั้งหมด 71 ราย สำหรับเป็นรายกลุ่มนั้น ยังไม่มี
- 6) เงินกองทุนออมทรัพย์ของหมู่บ้าน หมู่บ้านตำโรง ได้มีเงินกองทุนอยู่แล้วหลายกองทุน ได้แก่ เงินออมทรัพย์ของหมู่บ้าน เงินหนึ่งแสนบ้าน และเงินกข.คจ

2.1.2 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ A พบว่า

- 1) กระบวนการคัดเลือกผู้กู้ของกองทุน เมื่อจะปล่อยเงินกู้แต่ละครั้งของคณะกรรมการนั้น จะต้องมีการประชุมกันของคณะกรรมการก่อนทุกครั้ง และหากว่าผู้เงินเกิน 20,000 บาท คณะกรรมการก็จะมีการเรียกชาวบ้านมาประชาคมก่อนทุกครั้ง
- 2) กระบวนการทำบัญชีของกองทุน พบว่า การทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของหมู่บ้านตำโรงนั้น ต้องให้บัณฑิตกองทุนเป็นคนแนะนำ แต่ก็ยังไม่เป็นปัจจุบัน

2.1.3 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ A พบว่า

- 1) ผลโดยตรง ได้แก่ ปัจจุบันบ้านสำโรง ได้ปล่อยผู้ไปทั้งสิ้น 14 ราย รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 262,000 บาท ซึ่งเมื่อสมาชิกได้กู้ยืมเงินไปแล้ว ก็จะต้องนำเงินไปประกอบอาชีพเพื่อให้ได้เงินมาคืนกองทุน
- 2) ผลกระทบโดยตรง
 - สมาชิกผู้กู้มีรายได้เพิ่มขึ้น จากการนำเงินไปประกอบอาชีพ
 - ทำให้สมาชิกสามารถขยายกิจการของตนเองได้
 - ทำให้สมาชิกมีงานทำ
- 3) ผลกระทบโดยอ้อม
 - ทำให้เศรษฐกิจโดยรวมของหมู่บ้านดีขึ้น
 - ทำให้หมู่บ้านมีการติดต่อ และแลกเปลี่ยนความรู้กันระหว่างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ
 - ทำให้สมาชิกในหมู่บ้านได้เรียนรู้และเข้าใจในในระบบการบริหารงานกันเอง โดยประชาชนในหมู่บ้านควบคุมกันเอง

2.2 ผลการประเมินหน่วยระบบ B

หน่วยระบบ B คือ หน่วยระบบการดำเนินงานของผู้กู้แต่ละราย

2.2.1 ผลการประเมินบริบทเฉพาะตัว ของหน่วยระบบ B พบว่า

- 1) การเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานภาครัฐ เช่น การสอนการทำบัญชีที่วิทยาลัยอาชีวศึกษานครราชสีมา
- 2) ประสบการณ์ในการดำเนินงานของผู้กู้ในแต่ละรายนั้น ส่วนมากผู้กู้จะนำเงินไปประกอบอาชีพตามที่ตนเองเคยทำมาก่อน เช่น ปลูกผัก ก็จะปลูกอยู่แล้ว แต่จะนำไปขยายกิจการ เป็นต้น

2.2.2 ผลการประเมินปัจจัยนำเข้าของหน่วยระบบ B พบว่า

- 1) จำนวนเงินที่ได้จากการกู้เงินกองทุน จากการสัมภาษณ์และสังเกต พบว่า 80 % ของเงินที่กู้มาได้นั้นจะนำไปประกอบอาชีพตามที่เขียนกู้ยืมเงินกองทุนไป แต่ร้อยละ 20 % ผู้กู้จะนำไปชำระหนี้เป็นอย่างอื่น เช่น หนี้นอกระบบ เป็นต้น

2.2.3 ผลการประเมินกระบวนการของหน่วยระบบ B พบว่า

- 1) การทำกิจการอย่างถูกวิธีของผู้กู้แต่ละราย พบว่า เมื่อสมาชิกกองทุนได้กู้ยืมเงินไปแล้ว ก็จะนำไปประกอบอาชีพตามที่เขียนโครงการ แต่สมาชิกกองทุนมักจะไม่ทำบัญชีรายรับรายจ่าย

2.2.4 ผลการประเมินผลผลิตของหน่วยระบบ B พบว่า

- ผลโดยตรง ผู้กู้ยืมเงินเมื่อกู้เงินแล้ว ส่วนใหญ่ก็มักจะไปประกอบอาชีพตามที่ตัวเองทำ

อยู่แล้ว ทำให้มีผลคือ สามารถขยายกิจการของตัวเองได้ แต่ผลเสียคือ บางครั้งคนที่
ไปทำนาก็มักจะไม่ค่อยได้ผลกำไรตอบแทนที่คุ้มค่า

- ผลกระทบโดยตรง ผู้กู้เงินไม่สามารถจะนำเงินไปประกอบอาชีพอย่างอื่น นอกเหนือ
อาชีพที่ทำอยู่ได้ สาเหตุเพราะไม่มีความชำนาญและไม่กล้าลงทุนในสิ่งที่ยังไม่เคยทำมา
ก่อน
- ผลกระทบโดยอ้อม เมื่อมีการนำเงินคืนส่งคืนกองทุนแล้ว บางครั้งผู้ที่กู้เงินมาเพื่อทำนา
ก็มักจะขาดเงินทุนในปีต่อไป เนื่องจากกู้เพื่อทำนาไม่มีผลกำไร

3. ผลการประมวลเทคนิควิธีทำธุรกิจของผู้กู้

ผู้วิจัยจะยกตัวอย่างเปรียบเทียบกับ 2 อาชีพ ได้แก่อาชีพทำนา และอาชีพเลี้ยงปลา
ดังนี้

3.1 อาชีพทำนา

ผู้กู้เงินกองทุนที่กู้ยืมเงินกองทุน เพื่อไปประกอบอาชีพทำนานั้น จะนำเงินที่กู้ยืมไปซื้อปุ๋ย
หรือนำเงินไปซื้อยามาแมลง เป็นต้น และเมื่อทำนาเสร็จแล้ว ก็มักจะไม่นำข้าวไปขาย ทำให้
ผลผลิตที่ได้จึงเป็นเพียงข้าว ไม่ได้ผลกำไรตอบแทนมาเป็นตัวเงิน ทำให้กิจกรรมชนิดนี้ ไม่ส่งผล
ให้ชีวิตของผู้ที่กู้เงินแตกต่างจากเดิม

3.2 อาชีพเลี้ยงปลา

สำหรับผู้กู้เงินที่นำเงินไปประกอบอาชีพเลี้ยงปลา จะนำเงินไปขยายกิจการที่เลี้ยงปลา
คูกอยู่แล้ว ทำให้เกิดผลกำไรที่ดียิ่งขึ้น เมื่อมีเงินลงทุนที่ได้มาจากการกู้ยืมเงิน ก็จะทำให้กิจการ
ขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว เมื่อปลาคูกเติบโตและขายได้ ก็จะมีทั้งผลกำไรและทุนเพื่อนำมาส่งคืนให้
กับกองทุน ทำให้กิจกรรมชนิดนี้ ส่งผลให้ชีวิตของผู้กู้เงินเปลี่ยนไปจากเดิม เพราะมีเงินขยาย
กิจการ และมีผลกำไรเพิ่มมากขึ้น

4. สรุปการบรรลุวัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

4.1 การบรรลุเป้าหมายของกองทุนหมู่บ้านและชุมชนแห่งชาติทั้ง 5 ข้อ พบว่า

4.1.1 การเกิดกองทุน พบว่า

- เกิดความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน
- มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องกองทุนหมู่บ้าน
- เกิดการสร้างงาน สร้างอาชีพ สร้างรายได้ ให้แก่ผู้กู้เงิน
- มีการเข้าร่วมสมัครเป็นสมาชิกกองทุนหมู่บ้าน

- คนในหมู่บ้านมีการพบปะกันเพิ่มขึ้น เนื่องจากการประชุมของกองทุนหมู่บ้าน

4.1.2 ระบบบริหารกองทุน

- มีการจัดทำระเบียบเงินกองทุนหมู่บ้าน
- มีการคัดเลือกคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน และแบ่งหน้าที่กันทำงาน
- มีการนำดอกเบี้ยและผลกำไรมาจัดสรรแบ่งผลประโยชน์
- มีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจนของคณะกรรมการ

4.1.3 การเรียนรู้เพื่อการพึ่งพาตนเอง

- ได้เรียนรู้การประกอบอาชีพเพื่อให้ได้ผลกำไร และสามารถพึ่งพาตนเองได้
- ได้รับความรู้เรื่องการบริหารเงินที่กู้ยืมมาจากเงินกองทุนหมู่บ้าน
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาปฏิบัติในการบริหารกองทุนหมู่บ้าน
- ได้รับความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น และนำมาใช้ในการบริหารกองทุน

4.1.4 การสร้างเสริมภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พบว่า

- เมื่อสมาชิกกองทุนกู้เงินไปแล้ว ย่อมจะประกอบอาชีพเพื่อให้ได้เงินมาคืนหมู่บ้าน รวมทั้งได้ผลกำไรคืนกลับมา
- เมื่อผู้กู้เงินมีแหล่งเงินกู้ คือเงินกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งดอกเบี้ยถูก ก็จะไม่หันไปกู้ยืมเงินนอกระบบ ซึ่งมีราคาสูงกว่า
- เมื่อผู้กู้มีการะในการต้องส่งเงินคืน จะทำให้เกิดการออมเงินเพื่อกันไว้ในการชำระหนี้กองทุน ส่งผลให้ผู้กู้รู้จักการออมเงิน

4.1.5 การมีศักยภาพและมีความเข้มแข็ง

- เมื่อมีเงินกองทุนเข้ามา ชาวบ้านก็รู้จักการบริหาร การดำเนินการเมื่อกู้เงินกองทุนไปแล้ว ทำให้มีศักยภาพในการบริหารงาน
- เมื่อมีเงินกองทุนเข้ามา ส่งผลให้ต้องมีการประชุมบ่อยขึ้น ชาวบ้านก็จะมี การพบปะกันบ่อย ๆ ก็จะมี ความเข้าใจกัน สามารถพูดคุยกันได้ ทำให้มีความเข้มแข็งในหมู่บ้าน

4.2 ปัจจัยด้านบวกและด้านลบที่ส่งเสริมและขัดขวางการบรรลุวัตถุประสงค์ พบว่า

- ### 4.2.1 ปัจจัยด้านบวก พบดังนี้
- เนื่องจากบ้านตำโรง มีจำนวนประชากรน้อย เมื่อมีการประชุมหรือชี้แจงกันในเรื่องต่าง ๆ ก็จะมากันครบถ้วน ทำให้เกิดการเข้าใจในระเบียบและวิธีการกู้ยืมเงิน รวมทั้งเมื่อรู้จักกันทุกคนในหมู่บ้าน คณะกรรมการ

ก็จะทราบว่าคนที่ขึ้นกู้มีฐานะการเงินเป็นอย่างไร ส่งผลให้การอนุมัติเงินกู้เป็นไปอย่างสะดวก เพราะสามารถรู้ว่าคนที่กู้นั้นสามารถส่งเงินกู้คืนได้หรือไม่ และในทางกลับกัน คนที่มีปัญหาเรื่องเงิน เช่น ไม่ยอมส่งเงินกู้่อ่างอื่นคืนก็จะไม่กล้ากู้

4.2.2 ปัจจัยด้านลบ พบดังนี้ ระเบียบข้อบังคับของกองทุนซึ่งเข้มงวดมาก ได้แก่ หากจะกู้ต้องมีข้าราชการหรือหลักทรัพย์มาค้ำประกันการกู้ยืมเงิน หากไม่มีทั้งสองอย่างต้องหาสมาชิกมาค้ำประกันกันเอง จำนวน 4 คน แต่จะได้วงเงินกู้ คนละ 5,000 บาท และปัจจัยอีกอย่างคือการขาดคนที่มีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีมาช่วยดำเนินงาน เพราะบัญชีของกองทุนหมู่บ้านจะค่อนข้างยากสำหรับชาวบ้าน จึงส่งผลให้บัญชีไม่เป็นระบบ

4.3 การเกิดองค์กรเครือข่ายของการเรียนรู้ พบว่า

เกิดการรวมกลุ่มของคนที่อยู่เงินอาชีพเดียวกัน เพราะต้องมีการประสานกันทำงาน และมีการขอความรู้เพิ่มเติมระหว่างกัน และสำหรับระหว่างหมู่บ้าน ก็จะมีการประสานกันเพื่อทำหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ โดยมีพัฒนาการเป็นผู้ประสานงาน

4.4 ความเข้มแข็งของชุมชน

4.4.1 ความเข้มแข็งของชุมชนตามที่กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองแห่งชาติกำหนด พบว่า

- มีความสามัคคีมาก
- มีความซื่อสัตย์มาก
- มีการยกย่องคนทำความดี มาก
- มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มาก
- มีโอกาสหาความรู้เพิ่มเติม 1 สัปดาห์/ครั้ง
- มีอาชีพสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้ 63 ครอบครัว
- ครอบครัวมีความอบอุ่น 63 ครอบครัว
- ในชุมชนมีการรวมตัวจัดตั้งกลุ่มองค์กรประชาชนเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้ว คือเพิ่มเป็น 2 กลุ่ม
- ในชุมชนมีการรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกเป็นประจำ
- มีการช่วยเหลือ เด็ก สตรี และกลุ่มผู้ด้อยโอกาส โดยรัฐบาลมีการช่วยเหลือคนชรา 8 คน
- มีผู้นำที่มีคุณธรรม และยุติธรรม

- ในชุมชนสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาของชุมชนในหมู่บ้านได้ โดยการประชุมและช่วยกันแก้ปัญหา

4.4.2 ความเข้มแข็งของชุมชนตามทัศนะของประชาชนในท้องถิ่น พบว่า ประชาชนในหมู่บ้านสำโรง มองตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชน ดังนี้

- ประชาชนมีอยู่มีกินอย่างเพียงพอ สามารถเลี้ยงครอบครัวได้
- ประชาชนในหมู่บ้านต้องมีความสามัคคีกัน ไม่มีความขัดแย้งกัน และไม่มีความอิจฉาริษยากัน
- ต้องมีการรวมกลุ่มของประชาชน เป็นองค์กรของประชาชน
- สมาชิกในหมู่บ้านมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และพูดคุยกันจากการประชุม

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ตอนที่ 1 สรุป อภิปรายผล

สรุป

จากการติดตามผลการประเมินโครงการกองทุนหมู่บ้านบ้านสำโรง ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของการประเมินโครงการ

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้านของประชาชนในหมู่บ้านสำโรง รวมทั้งปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาของการบริหารจัดการกองทุนหมู่บ้าน

เนื่องจากในหมู่บ้านมีกองทุนหลายอย่างในหมู่บ้าน เช่น กองทุนเงินออมทรัพย์ กองทุนเงินหนึ่งแสนบาท และกองทุน กข.คจ. และคณะกรรมการก็มักจะเป็นคณะกรรมการชุดเดียวกันกับกองทุนหมู่บ้าน จึงสามารถคัดแปลงและแก้ไข ระเบียบกองทุนต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้กับกองทุนหมู่บ้าน รวมทั้งความเข้าใจในระบบการทำงานเป็นกลุ่ม เนื่องจากเคยทำงานร่วมกันมาตลอด

2. เพื่อศึกษาประโยชน์ที่แท้จริงของเงินกองทุนหมู่บ้าน (1 ล้านบาท) ที่มีต่อประชาชนในหมู่บ้านสำโรง

สำหรับหมู่บ้านสำโรงจะไม่ค่อยกู้เงินกองทุนหมู่บ้าน ดังนั้น จึงแสดงได้ว่าเงินกองทุนหมู่บ้าน ไม่ได้ทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนแปลงไปมากเท่าที่ควร

3. เพื่อศึกษาศักยภาพ และความเข้มแข็งด้านเศรษฐกิจ สังคมของประชาชนในหมู่บ้านสำโรง

เมื่อมีเงินกองทุนหมู่บ้านเข้ามาในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็ยังคงมีความรักใคร่สามัคคีเช่นเดิม และสามารถจัดการกองทุนให้อยู่ได้ตลอดโดยไม่มีปัญหาอะไร แสดงว่าชาวบ้านมีศักยภาพและมีความเข้มแข็งทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม

2. วิธีดำเนินงาน

1. เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ สัมภาษณ์ และการใช้แบบสอบถาม เพื่อให้ได้ข้อมูลจากหมู่บ้านที่สมบูรณ์ที่สุด

2. วิจัยข้อมูล โดยการนำข้อมูลต่าง ๆ มาค้นเพื่อหาความรู้ ความจริงที่เชื่อถือได้
3. สรุปข้อมูล เมื่อได้ข้อมูลที่สมบูรณ์แล้วก็นำข้อมูลที่ได้มาสรุปออกมาเป็น “สารนิพนธ์”

3. ผลการดำเนินงาน

- ผลการประเมินหน่วยระบบการบริหารจัดการและแนะนำส่งเสริมผู้กู้
 - คณะกรรมการส่วนใหญ่จะเป็นคณะกรรมการชุดเดิม ๆ ที่ถูกคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการกองทุนอื่น ๆ ที่มีอยู่ในหมู่บ้าน ทำให้ระบบการบริหารไม่มีปัญหา เนื่องจากเคยผ่านการบริหารกองทุนอื่น ๆ มาแล้ว
 - การจัดทำบัญชี เนื่องจากบัญชีของกองทุนหมู่บ้านค่อนข้างยากมากกว่าบัญชีกองทุนอื่น เนื่องจากต้องมีระบบมากกว่า ทำให้ต้องหาคนที่มีความรู้มาช่วยทำงานในเรื่องบัญชี
- ผลการประเมินหน่วยระบบการดำเนินงานของผู้นำแต่ละราย

การจากตรวจสอบการกู้ยืมเงินของผู้กู้แต่ละราย สามารถสรุปได้ว่า ผู้กู้เงินทุกคน จะนำเงินไปใช้ดังนี้

 - ร้อยละ 80 นำเงินไปใช้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ขอกู้ยืมเงิน
 - ร้อยละ 20 จะแบ่งเงินที่กู้ยืมจากกองทุนหมู่บ้านไปใช้หนี้อื่นอย่างอื่น เช่น หนี้ธนาคาร หรือหนี้อื่นๆ

อภิปรายผล

1. การบรรลุวัตถุประสงค์ของกองทุนหมู่บ้านสำโรง

บรรลุวัตถุประสงค์ทั้ง 5 ข้อ ดังนี้

1. การเกิดกองทุน กองทุนหมู่บ้านสำโรงเกิดขึ้นได้จากความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน เนื่องจากผู้นำมาการเรียกประชุมอย่างสม่ำเสมอ ทำให้คนในหมู่บ้านเกิดความรู้ความเข้าใจในกิจกรรมกองทุนหมู่บ้าน และระเบียบต่าง ๆ ของกองทุนหมู่บ้าน ซึ่งส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในหมู่บ้าน
2. การมีระบบบริหารกองทุน กองทุนหมู่บ้านสำโรง ได้มีการคัดเลือกคณะกรรมการ โดยการจัดเวทีประชาคม เพื่อให้คนในหมู่บ้านได้ออกเสียงคัดเลือกคณะกรรมการด้วยตัวเอง จากนั้นก็จะมีกรรมการแบ่งหน้าที่ของคณะกรรมการแต่ละคนตามความสามารถของกรรมการแต่ละคน รวมทั้งมีการจัดโครงสร้างองค์กรอย่างชัดเจน

3. การเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเอง กองทุนหมู่บ้านสำโรงได้ก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อการพึ่งตนเองได้บางส่วน เช่น เมื่อกู้เงินแล้วก็ต้องนำเงินประกอบอาชีพเพื่อให้เกิดผลกำไรเป็นต้น แต่บางอย่างก็ยังคงอาศัยความร่วมมือจากส่วนราชการอยู่ เช่น พัฒนาการเกษตรอำเภอ ซึ่งต้องคอยให้คำแนะนำปรึกษา ในด้านการประกอบอาชีพให้แก่ชาวบ้านด้วย
4. การสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและสังคม เมื่อชาวบ้านได้กู้ยืมเงินจากกองทุนหมู่บ้านแล้ว ก็ย่อมมีการชำระเงินคืน ทั้งเงินต้น และดอกเบี้ย ดังนั้น จะก่อให้เกิดการออมเพื่อจะได้มีเงินมาชำระหนี้ ซึ่งจะส่งผลให้ชาวบ้านใช้จ่ายเงินอย่างประหยัดและรู้จักอดออม
5. การมีทัศนภาพและความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่น คนในหมู่บ้านสำโรงมีความรักสามัคคีกัน ร่วมมือร่วมแรงกันทำงาน มีความซื่อสัตย์สุจริต และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดความเข้มแข็งในหมู่บ้าน

2. ปัจจัยที่ก่อให้เกิดผลด้านบวกและด้านลบ

● ปัจจัยด้านบวก

1. ความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน ในการมีส่วนร่วมในการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านสำโรง ทั้งผู้นำหมู่บ้าน และชาวบ้านบ้านสำโรง
2. การมีกองทุนอื่น ๆ ในหมู่บ้านสำโรง ได้แก่ กองทุนเงินออมทรัพย์บ้านสำโรง กองทุนเงินหนึ่งแสนบาท และกองทุน กข.คจ. ซึ่งจะส่งผลให้ชาวบ้านสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจในการบริหารและดำเนินงานของกองทุนเหล่านั้น มาประยุกต์และดัดแปลงให้เข้ากับกองทุนหมู่บ้านให้ดียิ่งขึ้น
3. ความรักใคร่และไว้ใจกันของคนในหมู่บ้าน ตามเหตุเนื่องมาจากจำนวนประชากรมีน้อย และส่วนใหญ่จะเป็นเครือญาติกัน

● ปัจจัยด้านลบ

1. ระเบียบข้อบังคับซึ่งเข้มงวดมาก ทำให้ประชาชนบางคนไม่สามารถจะกู้ยืมเงินกองทุนเพื่อนำไปประกอบอาชีพได้ เพราะไม่มีข้าราชการหรือไม่มีหลักทรัพย์มาค้ำประกันการกู้ยืมเงิน
2. การขาดคนที่มีความรู้ความเข้าใจในการทำบัญชีมาช่วยดำเนินงาน เพราะบัญชีของกองทุนหมู่บ้านจะค่อนข้างยากสำหรับชาวบ้าน จึงส่งผลให้บัญชีไม่เป็นระบบ

3. คนในหมู่บ้านยังมีสภาพเป็นลูกหนี้ของธนาคาร เช่น ธ.ก.ส. หรือเป็นหนี้นอกระบบ ซึ่งเมื่อกู้เงินกองทุนไปแล้ว ชาวบ้านก็จะแบ่งเงินบางส่วนไปใช้หนี้ธนาคาร หรือหนี้นอกระบบ ซึ่งดอกเบี้ยสูงกว่า ทำให้เงินที่กู้มาไม่พอในการประกอบอาชีพให้เป็นไปตามโครงการที่เขียนขอกู้เงินกองทุน

3. การเกิดองค์กรเครือข่ายการเรียนรู้

จากการปฏิบัติงานภาคสนาม ผู้วิจัยได้สร้างเครือข่ายองค์กรย่อยภายในหมู่บ้าน ได้แก่

- กลุ่มผลิตทางการเกษตร ได้แก่ ทำนา ปลูกผัก เลี้ยงวัว และ เลี้ยงปลาตก
- กลุ่มค้าขาย ได้แก่ ค้าของเก่า และขายของชำ
- กลุ่มการบริการ ได้แก่ ช่างซ่อมรถยนต์ และซักอบรีด

โดยจะมีการประชุมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้สมาชิกที่อยู่ในเครือข่ายองค์กรเดียวกันสามารถพูดคุย ขอคำแนะนำปรึกษา และช่วยกันแก้ไขปัญหาของแต่ละคน โดยการนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนกันด้วย จึงส่งผลให้มีการเกิดองค์กรเครือข่ายกับองค์กรภายนอกของหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ โครงการหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ นั้นเอง ซึ่งเป็นการช่วยเหลือของภาครัฐและการร่วมมือของประชาชนระหว่างหมู่บ้านนั้นเอง

4. ตัวชี้วัดความเข้มแข็งของชุมชนในทัศนะของประชาชนบ้านสำโรง

สำหรับชาวบ้านสำโรงนั้น มีความรักใคร่ สามัคคี ประองคองกันค่อนข้างมาก เพราะส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านจะเป็นญาติพี่น้องกัน และจำนวนคนในหมู่บ้านมีจำนวนน้อย ทำให้สนิทสนมกัน ดังนั้น เมื่อมีงานพิธีทางศาสนาหรือวันสำคัญต่าง ๆ ชาวบ้านก็จะนิยมไปช่วยกัน เพราะต่างฝ่ายก็ช่วยเหลือกัน ซึ่งสาเหตุนี้เองทำให้ชาวบ้านพูดคุยกันได้ ส่งผลให้มีเวลามีการเรียกประชุมก็จะพูดคุยกันแบบพี่น้อง มีอะไรก็ปรึกษากันในที่ประชุม และที่สำคัญผู้นำชาวบ้านสามารถนำชาวบ้านได้

สำหรับการประกอบอาชีพของคนในหมู่บ้าน จะนิยมเข้ามาทำงานรับจ้างในตัวเมือง นครราชสีมา ทำงานแบบไปเช้า-เย็นกลับ ทำให้เกิดความใกล้ชิดกับคนในครอบครัว ครอบครัวก็อบอุ่น และเมื่อชาวบ้านว่างจากการทำนา ก็พากันมาทำงานรับจ้างในเมือง ทำให้ชาวบ้านมีรายได้เข้ามาจุนเจือครอบครัวเรื่อย ๆ สามารถส่งลูกหลานให้เรียนหนังสือได้เต็มที่ รวมทั้งสามารถช่วยเหลือ เด็ก สตรี คนชรา และคนพิการได้ด้วย

5. ผลโดยตรงและผลกระทบต่าง ๆ คือ

- ผลโดยตรง เมื่อสมาชิกกองทุนได้กู้เงิน เพื่อไปประกอบอาชีพระยะหนึ่งแล้ว ก็จะต้องดำเนินงานที่ก่อให้เกิดรายได้และผลกำไรที่เพิ่มขึ้น ดังนั้นสมาชิกที่กู้เงินไปก็จะสามารถนำเงินมาชำระคืนได้ตามกำหนด และก็จะส่งผลให้กองทุนหมู่บ้านมีดอกเบี้ยและเงินต้นที่นำมาชำระคืนก็จะ

สามารถให้สมาชิกคนอื่นได้กู้เพื่อนำไปประกอบอาชีพเช่นกัน เงินก็จะหมุนเวียนทำประโยชน์ให้แก่สมาชิกทุกคนที่ต้องการกู้ยืม

- ผลกระทบโดยตรง เมื่อสมาชิกกองทุนที่กู้เงินไปประกอบอาชีพ และประสบผลสำเร็จ ก็จะส่งผลให้สมาชิกมีรายได้เพิ่มขึ้น ไม่เป็นหนี้สิน มีเงินใช้จ่ายภายในครอบครัวอย่างไม่ขาดสน และยังสามารถนำผลกำไรนั้นไปประกอบอาชีพต่อไปได้ด้วย

- ผลกระทบโดยอ้อม เมื่อสมาชิกกองทุนที่กู้เงินไปประกอบอาชีพ และประสบผลสำเร็จ ก็จะส่งผลให้หมู่บ้านมีเศรษฐกิจที่ดีขึ้น คนในหมู่บ้านก็มีความสุข ไม่ต้องไปทำงานนอกบ้านไกล ครอบครัวก็มีความอบอุ่นขึ้น

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะการปรับปรุงแก้ไขระเบียบข้อบังคับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ระเบียบข้อบังคับของกองทุนหมู่บ้านสาโรง ในเรื่องหลักประกันเงินกู้ซึ่งชาวบ้านจะกำหนดให้มีข้าราชการ/หลักทรัพย์ มาค้ำประกันเงินกู้ทุกครั้ง หากไม่มีก็ต้องหาสมาชิกกองทุนจำนวน 4 คน มาค้ำประกันกันเอง โดยจะได้เงินคนละ 5,000 บาท ดังนั้น จึงควรปรับปรุงแก้ไขระเบียบในข้อนี้ เพื่อคนที่ไม่มีข้าราชการ/หลักทรัพย์ มาค้ำประกัน ก็จะได้มีโอกาสกู้ยืมเงินด้วย เพราะการให้สมาชิก 4 คน มาค้ำประกันกันเองนั้น จะได้เงินจำนวนน้อย ซึ่งไม่เพียงพอต่อการนำไปประกอบอาชีพ

2. ข้อเสนอแนะการบริหารจัดการกองทุน

- การจัดทำบัญชี ยังไม่เป็นระบบเท่าที่ควร ควรให้คนที่มีความรู้รับผิดชอบ ไปขอคำแนะนำเพิ่มเติมจากผู้ที่มีความรู้ในเรื่องกองทุน เช่น หัวหน้าส่วนงานคลังประจำตำบลจอหอ หรือจากหมู่บ้านใกล้เคียงที่ทำบัญชีเป็นปัจจุบันแล้ว

- การจัดเก็บเอกสารทางการเงิน หรือเอกสารการกู้ยืม ยังเก็บไม่เป็นหมวดหมู่ ดังนั้น จึงควรแยกเก็บเอกสารให้เป็นแฟ้ม ๆ เพื่อง่ายต่อการค้นหา

- คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน ควรมีการจัดคณะกรรมการไปตรวจสอบการกู้ยืมเงินของสมาชิกกองทุนว่านำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กู้ยืมไปหรือไม่ เพื่อเก็บเป็นข้อมูลในการกู้ยืมครั้งต่อไป

3. ข้อเสนอแนะนำเงินไปพัฒนากิจกรรมอาชีพ

- เมื่อสมาชิกได้กู้เงินไปแล้ว ควรมีการทำบัญชี เพื่อจะได้ทราบผลการดำเนินงาน ว่าได้กำไรหรือขาดทุน

- ควรมีการแนะนำและให้ความรู้เพิ่มเติมให้แก่สมาชิกกองทุนหมู่บ้าน ในการประกอบอาชีพเสริม เช่น กู้เงินไปเลี้ยงไก่ ก็อาจจะแนะนำให้ปลูกผักด้วย โดยผู้นำหมู่บ้านต้องประสานกับทางอำเภอเพื่อให้ส่งบุคลากรมาช่วยให้คำแนะนำ ปรึกษา

4. ข้อเสนอแนะสำหรับการค้นคว้าวิจัยต่อไป

ควรมีการค้นคว้าวิจัยต่อไป เพื่อจะได้ทราบผลสรุปที่แน่ชัดของการวิจัย ตามโครงการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

บรรณานุกรม

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545). ชุดวิชาสารนิพนธ์. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545). ชุดวิชาการวิจัยชุมชน. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ. สำนักมาตรฐานการศึกษา (2545). ชุดวิชาการประเมินเพื่อพัฒนา. ชุดการเรียนรู้ด้วยตนเอง. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ

คณะกรรมการเพื่อสัมฤทธิ์ผลการนิเทศงานนักศึกษา. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี (2545). คู่มือการจัดเก็บข้อมูล บร.1-12. นครราชสีมา: ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา

(11 มีนาคม – มิถุนายน 2544). บทเรียนกองทุน SIF ต่อ “กองทุนหมู่บ้าน 1 ล้านบาท”.

หนังสือชีวิตชุมชน. 4-5

(11 มีนาคม – มิถุนายน 2544). กองทุนหมู่บ้านทำอย่างไรให้ยั่งยืน. หนังสือชีวิตชุมชน. 8-10

ศูนย์ประชาสัมพันธ์ กระทรวงศึกษาธิการ. 4 มกราคม 2545. กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองกับ

โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการกองทุนฯ. มติชน. 18

http://www.nesdb.go.th/data_index/macroeconomic/dev1.htm/

http://www.rakbankend.com/benny/01_jam/thaiinfor/country_info/index.html?topic_id=751db_file

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี